Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«Свет» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дени ● ШИНАРА, 23 ДЕКАБРЬ, 1980 ШУ. ● № 153 (8283). ● Мах 2 кепек.

МЕХКАРИЙ БРИГАДА

«Электроприбор» завода шоллагІча цехе де а довгІаш сий ду Нина Григорьевна Буца куллалдеча сувенираш еча сборщицай бригада. Цу барт тайнача коллективо дуккхаза а хьалхара моттигаш яьхай парте XXVI-ча съезда лавъяболхаш йоарждальча социалистически яхье.

Къахьегам бригадин формагІа вІаштІехьа а баькха хІара балха минут хиб а еш къахьегача. Буцен цуй новъкъосташен бет-бетта балха заданеш тІеххоачашъю.

БІарг тІа ца социйташ сиха лел мехкарий кулгаш, шоай болх хоза бечарех ба В. Захарован Л. Котован. Кийчъяьча продукцега чІоагІа хьож тІахьожама мастер А. Шевцова.

Пятилетиа увх тІеххьарча шера планал совгІа 6 эзар сома продукци арахеца лаьрхІад хьалхалаттача бригадо. Цун дош чІоагІа хиниилга хьахьокх духхьал 10 бетта 5 эзар сома мавха продукци планал совгІа арахийца хила■.

КПСС XXVI-ча съезда сийна мехкараша декхараш тІаийцад съезда совгІаьа планал совгІа 10000 шарикаш ручка арахеца.

А. ЗАЙЦЕВ,
«Электроприбор» завода хьалдамо.

ШЕРА ИТОГАШ Ю

СИЙЛЕ ХИЙЛА ХЬАЛХАБОАГІАРИЙ!

КПСС XXVI съезда сийна йола яхь шерагІа йоаржае!

Нохч-ГІалгІайчен кхашкеи фермашкеи къахьегараша толаме кхоачашъеш я 1980 шера заданеши тІаийца социалистически декхараши. КПСС ЦК октябрьски (1980 ш.) Пленума решенешца, парте XXVI съездага йолча КПСС ЦК проекто дегаш айдаьча лаьттеи хьайбаши леладераша дика лард еллай кхашкара хьувкъами фермай продуктивности дІахо айяра, юртбоахама продукци дукхагІа эккхаран кийчъяран.

КПСС Нохч-ГІалгІай обкома бюрос, НГІАССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо итогаш яьй юрта боахама болхлоша 1980 шера юртбоахама продукташ чуэцара, уж дукхагІа яхара а кийчъяра а леладьча республикански яхьа, котбаьинараш белгалбаьб.

ТІаийцача соцам тІа йоах, хаоттама хьалаш аьттув болаш хиннадеце а, республика дукхагІча колхозашкеи совхозашкеи дика хьувкъадир ялаташи яхьйола юртбоахама культураши. Ялат дукхагІа доаккхача доккхегІа хьокхамаш да Ачхой-Мартановски, Наурски, Шелковской, Грозненски районий лаьтташ леладерий.

Цу районий боахамаша лоацача ханен ца дойташ чуийцар ялаташ. Толам баьккхаб къахьегам вІаштІехьбаккхара ипатовски методах шерра пайда эцар бахьан долаш. 1980 шера ялаташ чуэцача дакъа лоацаш яр 100 совгІа ялаташ чуэца транспортни комплексаш.

Соцам тІа иштта белгалдаьд республика колхозашен совхозашен лакха дикал йолча дІадувча фуца чоаш йизза Іалашъяьлга.

ЯЛАТ ДАККХАРИ КИЙЧДАРИ

Ялата культураш яхара а пачхаьалкхента йохкара а леладьча социалистически яхье котъьнинарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦІе байракх еннай:

Ачхой-Мартановски района,

5858 гектар йолча майдан хІара гектара тІара 36,1 центнер ялат даьккхад, ялат даккхара дола социалистически декхараш 115,2 процент, из пачхаьалкхента дохкара — 100,4 процента кхоачашдьд, дІаде фу дизза Іалашдаь■.

Гудермесски района «Гудермесский» совхоза, 3505 гектар майдан хІара гектара тІара 36,2 центнер ялат даьккхад, ялат даккхара социалистически декхараш 114.1 процент, из пачхаьалкхента дохкара — 116 процент кхоачашдаьд, дІаде фу дизза Іалашдаьд.

ШоллагІа моттиг а хьожаьй КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ а еннай:

Наурски района,

22136 гектар майдан хІара гектара тІара 23,8 центнер ялат даьккхад, ялат даккхара социалистически декхараш 127,2 процент, из пачхаьалкхента дохкара — 101,7 процент кхоачашдаьд, дІаде фу дизза Іалаш■.

Сунженски района «Победа» яхача колхоза, 3646 гектар майдан хІара гектара тІара 29,2 центнер ялат даьккхад, ялат даккхара социалистически декхараш 113 процент, из пачхаьалкхента дохкара — 126 процент кхоачашдаьд.

КхоалагІа моттиг а хьожаьй КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ а еннай:

Шелковской района,

ца бола ялаташ чуэцаш доккхий толамаш даьхад (11 белха дийнахьа чуийца даьхар) деррига балхаш башхадика а деш. Района боахамаша план 8500 тонн йолча пачхаьалкхента 8507 тонн ялат дехкад;

«Коминтерн» яхача колхоза, 7 балха дийнахьа ялат чуийца даьккхад, деррига балхаш башха-дика а деш, план 1200 тонн йолча пачхаьалкхента 1351 тонн ялат дехкад.

Ялата культураш хьувкъаеча эггара лакхагІа хьокхамаш хиларах социалистически яхье котъьянарг лаьрхІай, КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ, ахчан совгІат деннад, аргІа йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІат, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза бригадана (бригадир н. Арсункаев Х.), 566 гектар йолча майдан хІара гектара тІара 34,8 центнер ялат даьккхад;

Гудермесски района «Гудермесский» совхоза бригадана (бигадир н. Молостов И.), 840 гектар майдан хІара гектара тІара 34.7 центнер ялат даьккхад;

Надтеречни района «Верхненаурский» винсовхоза звенона (звеньевой н. Хадиев Я.) 877 гектар майдан хІара гектара тІара 34.3 центнер ялат даьккхад.

Урус-Мартановски района Мичурина цІерагІча совхоза бригадана (бригадир н. Сулибанов), 300 гектар майдан хІара гектара тІара 32.8 центнер ялат даьккхад;

Шалински района «Октябрьский» совхоза бригадана (бригадир н. Бачаев С.), 380 гектар майдан хІара гектара тІара 31.1 центнер ялат даьккхад.

ХЬАЖКІАШ ЯХАРИ КИЙЧЪЯРИ

Фуальяьха хьажкІаш дукхагІа яхаран пачхьалкхента йохкаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота еннай:

Назрановски района совхоз-техникума, 200 гектар долча хиш ца дехкача лаьттан хІара гектара тІара 39.7 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай, пачхьалкхента уж йохкара социалистически декхараш 140 процент кхоачашдаьд.

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта) звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза хьажкІаш лелаеча звенона (звеньевой н. Кодзоев Б.), 200 гектар майдан хІара гектара тІара 30 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай;

800 сом ахчан совгІат:

Шалински района «Джалка» яхача совхоза хьажкІаш лелаеча бригадана (бригадир н. Саидов Б.), 350 гектар майдан хІара гектара тІара 46.1 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай;

Назрановски района совхоз-техникума хьажкІаш лелаеча звенона (звеньевой н. Котиев Д.) 100 гектар майдан хІара гектара тІара 44.0 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай;

500 сом ахчан совгІат:

Шалински района «Шалинский» совхоза хьажкІаш лелаеча звенона (звеньевой н. Агиев В.), 130 гектар майдан хІара гектара тІара 43.7 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай;

Шалински района «Шалинский» совхоза хьажкІаш лелаеча звенона (звеньевой н. Мусаев С.), 100 гектар майдан хІара гектара тІара 38 центнер фуальяьха хьажкІаш яьхай.

ШЕКАРА СВЕКЛАШ ЯХАРИ КИЙЧЪЯРИ

Шекара свеклаш дукхагІа яхаран кийчъяран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай:

Шалински района «Шалинский» совхоза, хІара гектара тІара 431 центнер шекара свеклаш яьхай, шекара свеклаш яхарен пачхьалкхента йохкаран социалистически декхараш 242,5 процент кхоачашдаьд.

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Шалински района «Шалинский» совхоза звенона (звеньевая н. Эзтлисова С.), 87 гектар майдан хІара гектара тІара 502 центнер шекара свеклаш яьхай;

800 сом ахчан совгІат:

Шалински района «Шалинский» совхоза звенона (звеньевая н. Бачалова М.), 92 гектар майдан хІара гектара тІара 460 центнер шекара свеклаш яьхай;

Шалински района «Шалинский» совхоза звенона (звеньевая н. Исаева К.), 64 гектар майдан хІара гектара тІара 430 центнер шекара свеклаш яьхай;

Шалински района «Джалка» яхача совхоза звенона (звеньевая н. Бешуева С.), 72 гектар майдан хІара гектара тІара 428 центнер шекара свеклаш яьхай;

Шалински района «Джалка» яхача совхоза звенона (звеньевая н. Омарова М.), 50 гектар майдан хІара гектара тІара 413 центнер шекара свеклаш яьхай.

БАЬЦАДААРАШ ДАХАРИ КИЙЧДАРИ

Баьцадаараш дукхагІа дахаран кийчдаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай:

Ачхой-Мартановски района,

2986 гектар майдан хІара гектара тІара 149 центнер баьцадаараш даьхад, пачхьалкхента 43283 тонн баьцадаараш дехкад, план 35800 тоннеи социалистически декхараш 36600 тоннеи йолча;

Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза, 289 гектар майдан хІара гектара тІара 255.5 центнер баьцадаараш даьхад, пачхьалкхента 6660 тонн баьцадаараш дехкад, план 4000 тоннеи социалистически декхараш 4700 тоннеи йолча;

Грозненски района «Заря» яхача совхоза, 317 гектар майдан хІара гектара тІара 216 центнер баьцадаараш даьхад, пачхьалкхента 11000 тонн баьцадаараш дехкад, план 7800 тоннеи социалистически декхараш 8050 тоннеи йолча.

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Грозненски района «Заря» яхача совхоза бригадана (бригадир н. Эдильханов З.), 43 гектар майдан хІара гектара тІара 465.1 центнер баьцадаараш даьхад;

800 сом ахчан совгІат:

Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза № 1 йолча бригадана (бригадир н. Чигарбиев М.), 34 гектар майдан хІара гектара тІара 362,9 центнер баьцадаараш даьхад;

Грозненски района «Заря» яхача совхоза бригадана (бригадир н. Гайрбеков Т.), 47 гектар майдан хІара гектара тІара 358,3 центнер баьцадаараш даьхад;

Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза бригадана (бригадир н. Тевсуркаев М.), 55 гектар майдан хІара гектара тІара 350 центнер баьцадаараш даьхад;

Сунженски района «Ассиновский» совхоза бригадана (бригадир н. Захаров Н.), 83 гектар майдан хІара гектара тІара 338 центнер баьцадаараш даьхад.

СОМ БАККХАРИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА БОХКАРИ

Сом дукхагІа баккхаран пачхьалкхенга бохкаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай:

Ачхой-Мартановски района,

пачхьалкхента сом бохкара социалистически декхараш 106,0 процент кхоачашдьд, пачхьалкхента 12403 тонн баьцадаараш дехкад, план 11650 тонн социалистически декхараш 11700 тонн йолча, сом баккхара план 109,4 процент кхоачашъяьй;

Ачхой-Мартановски района «Новосельский» совхоза, 222 гектар майдан хІара гектара тІара 141.2 центнер сом баьккхаб, пачхьалкхента 3135 тонн сом бехкаб, план 2300 тонни социалистически декхараш 2800 тонни ■.

Социалистически яхье котъьянарг лаьрхІай, КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Сунженски района «Ассиновский» совхоза бешанаш лелаеча бригадана (бригадир н. Адуев Х.), 45 гектар майдан хІара гектара тІара 282 центнер сом баьккхаб;

800 сом ахчан совгІат:

Грозненски района «Пригородный» совхоза бешанаш лелаеча звенона (звеньевая н. Косыгина А.), 30 гектар майдан хІара гектара тІара 180 центнер сом баьккхаб;

Наурски района «Плодопитомник» яхача совхоза бешанаш лелаеча бригадана (бригадир н. Шевчук В.) 45 гектар майдан хІара гектара тІара 167 центнер сом баьккхаб;

500 сом ахчан совгІат:

Грозненски района «Пригородный» совхоза бешанаш лелаеча бригадана (бригадир н. Шевченко П.), 45 гектар майдан хІара гектара тІара 165.8 центнер сом баьккхаб;

Грозненски района «Пригородный» совхоза бешанаш лелаеча бригадана (бригадир н. Голубь К.), 93 гектар майдан хІара гектара тІара 155.9 центнер сом баьккхаб.

КОМСАШ ЯХАРИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ЙОХКАРИ

Комсаш дукхагІа яхаран пачхьалкхента йохкаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай:

Гудермесски района,

2077 гектар майдан хІара гектара тІара 53,4 центнер комсаш яьхай, пачхьалкхента 11519 тонн комсаш ехкай, план 7700 тонни социалистически декхараш 7900 тонни йолча, пачхьалкхента комсаш йохкара план 149,6 процент кхоачашъеш Іалашдаьд;

Гудермесски района, «Новогрозненский» винсовхоза, 695 гектар майдан хІара гектара тІара 73,1 центнер комсаш яьхай, пачхьалкхента 4945 тонн комсаш ехкай, план 3000 тонни социалистически декхараш 3130 тонни йолча;

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин хьожаьй — Гудермесски района «Новогрозненский» винсовхоза комсаш лелаеча бригадана (бригадир н. Насуханов Б.), 52 гектар майдан хІара гектара тІара 139 центнер комсаш яьхай;

800 сом ахчан совгІат:

Шелковской района «Путь к коммунизму» яхача колхоза комсаш лелаеча бригадана (бригадир н. Збровская М.), 128 гектар майдан хІара гектара тІара 93 центнер комсаш яьхай;

Шелковской района «Коминтерн» яхача колхоза комсаш лелаеча бригадана (бригадир н. Мороз Л.), 45 гектар майдан хІара гектара тІара 97 центнер комсаш яьхай;

500 сом ахчан совгІат:

Наурски района «Калиновский» винсовхоза комсаш лелаеча бригадана (бригадир н. Албаков К.), 24 гектар майдан хІара гектара тІара 107.1 центнер комсаш яьхай;

Гудермесски района «Новогрозненский» винсовхоза комсаш лелаеча бригадана (бригадир н. Денильханов Х.), 70 гектар майдан хІара гектара тІара 92 центнер комсаш яьхай.

ТХЬАМКА ДАККХАРИ КИЙЧДАРИ

Тхьамка дукхагІа даккхаран пачхьалкхента дохкаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота еннай:

Ножай-Юртовски районаи

Ножай-Юртовски района А. Шерипова цІерагІча колхозаи

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Ножай-Юртовски района А. Шерипова цІерагІча колхоза тхьамка лелаеча бригадана (бригадир н. Сиикев И.), 35 гектар майдан хІара гектара тІара 40 центнер тхьамка даьккхад;

800 сом ахчан совгІат:

Ножай-Юртовски района Гагарина цІерагІча колхоза тхьамка лелаеча бригадана (бригадир н. Хадиев А.), 35 гектар майдан хІара гектара тІара 37,1 центнер тхьамка даьккхад;

Ножай-Юртовски района Жданова цІерагІча колхоза бригадана (бригадир н. Ислямов А.), 30 гектар майдан хІара гектара тІара 30 центнер тхьамка даьккхад;

500 сом ахчан совгІат:

Ножай-Юртовски района Калинина цІерагІча колхоза бригадана (бригадир н. Алиев Х.) 22 гектар майдан хІара гектара тІара 27,3 центнер тхьамка даьккхад;

Шалински района «Искра» яхача совхоза бригадана (бригадир н. Цагараев Х.), 25 гектар майдан хІара гектара тІара 20 центнер тхьамка даьккхад.

ДУГА ДАККХАРИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДОХКАРИ

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ ахчан совгІаташ деннад:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІати аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Гудермесски района «Гудермесский» совхоза бригадана (бригадир н. Хамидов В.), 550 гектар майдан хІара гектара тІара 42 центнер дуга даьккхад;

800 сом ахчан совгІат:

Гудермесски района «Гудермесский» совхоза звенона (звеньевой н. Мучиев И.), 282 гектар майдан хІара гектара тІара 43 центнер дуга даьккхад.

ГЕНАРАШ ДАХАРИ ПАЧЧАХЬАЛКХЕНГА ДОХКАРИ

Генараш дукхагІа дахаран кийчдаран яьржача социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай:

Урус-Мартановски района,

1850 гектар майдан хІара гектара тІара 11,0 центнер генараш даьхад, генараш дахара социалистически декхараш 118 процент кхоачашдаьд, пачхьалкхента уж дохкара — 115 процент;

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза 450 гектар майдан хІара гектара тІара 15,9 центнер генараш даьхад, генараш дахара социалистически декхараш 127 процент кхоачашдаьд, уж пачхьалкхента дохкара — 121 процент.

Социалистически яхье котъьянарг а лаьрхІа КПСС обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, ахчан совгІаташ деннад, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха автомашин хьожаьй:

механизированни отрядашта (бригадашта), звеньяшта:

1000 сом ахчан совгІат, аргІан йоацаш йохка «Жигули» яха цхьа автомашин — Сунженски района XX партсъезда цІерагІча колхоза бригадана (бригадир н. Даркин В.) 300 гектар майдан хІара гектара тІара 18 центнер генараш даьхад;

800 сом ахчан совгІат:

Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза звенона (звеньевой н. Бикаев А.), 259 гектар майдан хІара гектара тІара 14.9 центнер генараш даьхад;

Урус-Мартановски района «Гехинский» совхоза звенона (звеньевой н. Хасуев А.), 191 гектар майдан хІара гектара тІара 14.8 центнер генараш даьхад;

Назрановски района «Назрановский» совхоза звенона (звеньевой н. Цолоев А.), 369 гектар майдан хІара гектара тІара 13.5 центнер генараш даьхад;

Назрановский района «Назрановский» совхоза звенона (звеньевой н. Галиев Б.), 200 гектар майдан хІара гектара тІара 12.1 центнер генараш даьхад.

А. Н. КОСЫГИН ДӀАВОЛЛИЛГА ВӀАШТӀЕХЬДОАККХАЧА ПРАВИТЕЛЬСТВЕННИ КОМИССЕГАРА

Правительственни комиссе хоам бу 22 декабре бийсанна А. Н. Косыгина даьгъана кремаци яь хилара.

А. Н. Косыгина даьгъан йоакъ чуйола урна дӀаоттаьй Советски Эсцара ЦентральӀи ЦӀен Краснознаменни зале. Краснознаменни зале чувутаргва 23 декабре Ӏуйрийна 9 сахьат даьлча денз 11 сахьат даллалца.

А. Н. Косыгин 23 декабре 12 сахьат даьлча ЦӀеча Майдан тӀа. Кремлевски пена хьалхашка дӀаволларгва.

Иттлагӏча пятилетка планаш кхоачашъяра швейно-производственни объединене эггара хьалха рапорт делар № 1 йолча филиала бархӀлагӀча участкерча бараkъаш тегараша. Цу коллективо дикагӀчарех лоархӀаш ба: швея — Манкевич Людмила, операционни контролер — Долуханян Валентина, Ленина ордена кавалер — Нина Субботина, кхыбараш.

Беррий бараkъаш да цар тегараш. Денен хоаен ду цар уж, цудухьа массаза а хетташ хул уж тинаппа.

«СУРТА ТӀА»: хьалхашкахьаралр Л. Манкевич, цунна вьттехьаралр В. Долуханян.

В. ДЗИСЯКА сурт.

XXVI СЪЕЗДАГА ЙОЛА КПСС ЦК ПРОЕКТ ЮВЦАШ

АВТОМОБИЛЬ: ЭФФЕКТИВНОСТЕИ ДИКАЛЕИ ЛОСТАМ

ХӀанз укх сахьате цхьаккха дикъа а е регион а кораергъац автомашинаши цар структурех кхоачам болаш йолаш.

Из да дукхала даькъера проблема къоастаяр. Вокх оагӀорахьара, дукхал тӀакхетаро а къоастаергъац боагӀача боараме халкъа боахам транспортаца Ӏалашбара проблема цунах эффективно пайда эцара проблема ца къоастайнча.

Пятилеткай дӀакхача шерий опыто хьа а хьекхай сийрда а яьхай автомобильни транспорта болх товбара даькъера къестаю ха хьатӀаэтта йола проблемаш. Цунца дувзаденна сона бакъахьа хургда аьнна хет «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхачалца а СССР экономически социальни дегӀайоаларa керттера лостамаш» дувцаш вахаро ше а балха опыто а хьалхашка уттаеш йола предложенеш юкъейихьата.

Укх шера «Советски Россия» яхача газета тӀа араьяннача «Автомобиль: эффективноста ресурсаш» яхача автомобильни транспорта министра ковкъоста Трубицина, 1980 ш. 5 декабре «Правда» тӀа араьяннача вокхагӀа волча инженера Бекбулатова «Ераш хьаи ераш сай яха мовхьаш дац» яхача статьяц тӀа хьалхарча аргӀагӀа дика тешавеш кьинад автомобилаш ведомстваша екъарех цунах хьахуларийн проблемех.

Цу даьлъе ала безам ба са, массане а юкъара пайда эцара автомобильни транспорт сихагӀа дегӀаккхувлара дош къестаделга дийцар дӀадахача шерашка тӀанийьча моkk экономически дегӀаахара планашка, цхьабакъда ковкъоста Трубицина йоальача цифраша дика хьахьокх транспорт сихагӀа дегӀаккхувла вӀаштӀехьдаьнна ца хилар.

ХӀана белгалдоах аз из гӀулакх?

Эггара хьалха массане а пайда ийбеш йола транспорт сихагӀа дегӀаккхувларца бувзабенна ба автомобильни транспортах пайда эцара эффективность лаккхъяра эггара аттагӀа бола никъ. Фуд укхаза дувцаргдар. Мовхьаш кхакьара даькъе областаштен автономни республикаштен юкъе хайра бащхалонаш ца хилар теркал а деш. Нохч-ГӀалгӀайче масала а лувцаш дувца безам ба са цу дешах.

Вай республике а тайптайпарча моттигашка болх бу дукха мовхьаш лоаттадеш йола массехк объект (Червленски гӀомарий, Аргунски шагӀий карьераш, Карабулакски рудни йоацача материалий завод а кхыдараш). Клиенташ а кӀезига бац укхаза.

Нагахьа саина Минавтотранса транспорт сихагӀа дегӀаккхувлара кӀийлен тӀа, уж дукха энергии мовхьаш клиенташка централизовано дӀакхоачийтилга юкъедоаладе вӀаштӀехьдаьлча, эффект геттара йоккха хургьяр транспортии процесса прогрессивни формаех пайда эцара чотагӀа (рациональни маршруташ, сахьатий лоархӀам бола графикаш, машинаша болх ца беш йоаккха ха кӀезигьяр, ЭВМ, кхыдараш).

ГӀулакх оперативно довзара кӀийлен тӀа 1975 шера оаха лаьрхӀар, шер-шера 12 совгӀа йоаккхача ведомства транспорт лоаттаеча Червленски карьере централизаци йича, бӀаьннега гӀорттаи машин мукъалкха йиш я [illegible].

Амма тахан РСФСР Минавтотранса транспортии управленe из дош къоастаде тӀаэдаш яц. Йаьхка аргӀаш хилара сахьаташ доахаш машинаш сайца латта еза хилар е да хӀама доьца зулам лерхӀ.

Цудухьа сона хет, массане а пайда ийбеш йола транспорт сихагӀа дегӀайоалаяра дош хаьдда оттаде деза аьнна, эггара хьалха де дезар да транспорт сихха дегӀайоалаяра а йоагӀаш йола транспортни средстваш хьожалра а кӀийлек тӀа дукха мовхьаш хулача объекташкара мовхьаш дӀакхахьара децентрализаци елга Минавтотранса тӀадуллилга.

Вокх оагӀорахьара, тӀалаттаи хаьдда дола декхараш ца хиларо лохбу масса не а пайда ийбеча транспорта министерствашкен ведомствашкен мовхьаш бокъонца дӀакхачийтарех бола бехктокхам.

ДӀахо, автомобиле а транспортии средствай а мухь бахьара низ лакхбалар — автотранспорт дегӀаахара прогрессивни лостамех цаӀ. Къахьегама ресурсаш ца тоъача хьалашка из лостам боккха лоархӀам болаш ба. Беррагаш а гӀерт хӀанз прицепех пайда ийбе. Хьаеш йола прицепаш геттара дукха я, хӀаьта еза йиш йолаш да, прицеп тӀехьа ца ювзаш цхьанна а марках йола машин яц аьнна. Автомобильни транспортии средствашта эксплуатаци яра а прицепаш тӀехьаювзара а опыто хьахьокх Минск автозавод МАЗ-503 яхача автомашинашта-самосвалашта прицепаш тӀехьаювза лаьрхӀа хилча йоацаше а, мехке лелаш йолча самосвальни автопоездех дукхагӀа яраш цу машиний даькъа кхоачаш хилар. Низ чӀоагӀагӀа болча министерствашка гӀулакх укх тайпара оттадьад: МАЗ-503 яха автомашин-самосвал заводера хьакхоаччаше а шоай мастерске дӀатухьожаю, укхаза мухь тӀехьашкахьа кхахьа юхаккувсаш боессабеча кузова метта, мухь оагӀора боссабу кузов оттаю.

МалагӀа вывод я укхаза е эзар? Эггара хьалха ала дезар да, МАЗ-503 яха самосвал прицеп тӀехьа а йолаш болх бара тохкамех дика чакх а яьннай, цудухьа халкъа боахама Ӏалашмате дика хургда кхы ца хуле а хӀара шоллагӀа йола МАЗ-503 яха самосвал завода коа наӀарех самосвальни прицеп тӀехьа а йолаш араювлаш хилча.

Цу тайпарча тохкамех чакхъевл автобоккхманашка «КАМАЗ-5511» яха Камски автозавода самосвалаш а. Хьалхарча опыташа хьахьокх, из самосвал а прицеп тӀехьа а йолаш болх бара паькъа тӀаргхилар. ХӀана аьлча цу гӀулакха мел эшар долаш а из.

Иштта оттаде дезаш да Мытищенски автозавода самосвалех дола дош и. Заводо дӀайоляь юкъ дика я. вешта аьлча, ММЗ-554 яха самосвалаш дика самосвальни прицепаш тӀехьа а йолаш арахеца йоласнйай из. Де дезар да, ММЗ-555 оалаш хургйола самосвалаш прицепашца болх бергболаш кийчъяри уж комплектаца Ӏалашъяри.

Уж дешаш къестадаро торо хулийтаргья халкъа боахаме прицепех пайда ийбелга чӀоагӀагӀа лакхде. ХӀаьта из гӀулакх пайдана хургхилар шеко йоацаш да. Цо торо хулийтаргья цкъаза из гӀулакх де лаьрхӀа а йоацача моттигашка цхьаккха хьалаш. хила езаш йола уалаш, агрегаташ а йоацаша переоборудовани еча транспортии предприятеша ю расходаш ца яйта а оборудовани е дӀаувттаеш машинаш болх ца беш лоатта ца е а.

Сона хетачох, юкъейоалийча пайдана хургьяр цхьаькха опыт а. БаьхӀ шу совгӀа ха я ЗИЛ-130 В1 яхача седельни тягачашта традици ойно цу гӀулакха йолча ОДАЗ-885 оалача полуприцепех а ца ийбеш. ведомстве хьаьлча ПС-7 яхача самосвальни полуприцепех пайда ийбу. Цо йокиха гӀойле яьй. Уж трайлераш юкъейоалаяр бахьан долаш мобильности эффективности чӀоагӀагӀа лаккхъеннай. Кхоачам болаш да, хӀанз долаш долча хьалашка, нагахьа саино хьалха лелаарох пайда эцара коэффициент цу машиний 0,52 тӀехйоалаш хиннаеце, самосвальни полуприцепех пайда эца доладелча денз коэффициент 0,72 кхоачаш лаккхъялар, на цу тӀа сецаргдолаш в дац.

Цунца дувзаденна гучадоал самосвальни полуприцепаш хьаяри царех шерра пайда ийбери ийса хилар, цудухьа ийса хургда цу тайпара йола полуприцепаш арахецилга Одесски завода тӀадиллача.

ТӀехьара а, кхыча лоархӀамеча шин проблемах дувцарга аз.

Геттара яра отт клиентуро мовхьаш тӀадеттарен Ӏодахарен дешаш къестадара гӀулакх. Транспортии процесса из звено геттара лоархӀаме хинна дӀаэттай тахан, аьа йиш йолаш да, кхьаьмттел транспортах эффективно пайда эцара йола тормоз хиннай цунах аьнна а. Цу даьлъе де дезар да, учети тӀахьожама системе пордох оттаяри боккха мах бола транспорта ха йоаярхи нормал тӀех транспорт соцаь лоаттаяреки бола клиентура бехктокхам лакхбеш долча гӀулакхий система тоаяри.

Цул кӀезигагӀа лоархӀам болаш йоаца а тӀа-тӀа лоархӀамегӀа хула а цхьаькха проблема я промышленни технологе кӀийлен тӀа двигателашта капитальни ремонт яр. Из гӀулакх дувцаш латта дукха ха я, хӀаьта цуи технически приоритет массане а къоабалъеш а я.

«КАМАЗ» яха объединени из проблема къоастае йолалуш я, де дезар да из техничесни политика кхоачашъе АвтоЗил, ЯМЗ яха объединенеш а йолаялийтар.

Уж проблемаш къестаяра дош «1981 — 1985 шерашка а 1990 шерага кхаччалца а СССР экономически социальни дегӀайоалаяра керттерча лостамашта» юкъедахийтаро йиш хулийтаргьяр, сона хетачох, автомобильни промышленноста а автомобильни транспортах пайда ийбеча министерстваштен ведомстваштен а хьалхашка халкъа боахама ца луш бола пайда алсамбаккхара даькъера декхар оттаде.

Цунца дувзаденна укх разделаца тӀатоха деза:

— Автомобильни промышленносте — хьалхарча абзаца массане а пайда ийбу самосвалаш яхача дешаел тӀехьагӀа **прицепашца болх бергболаш уж Ӏалаш а еш.**

• Прицепаши полуприцепаши — **бортаж йолча а самосвальни а автопоездашта.**

Хьалхара абзац укх дешашца чакхъяккха — **керттерча маркех долча двигателашта промышленни технологех капитальни ремонт яра доала.**

— Автомобильни транспорте — хьалхарча абзаца тӀа «массане а пайда ийбу транспорт сихагӀа дегӀаккхувла» яхача дешашта тӀехьа **мовхьаш дукха хулача объекташкара мовхьаш дӀакхахьара цу кӀийлен тӀа централизаци яра яха дешаш.**

ШоллагӀча абзаца тӀатоха деза: **лаккхе учетен тӀахьожамен система, нормагӀа йоагӀача хинал тӀех машинаш лоаттайрех бола бехктокхам.**

А. ПЛИЕВ,
«Чечингсельстрой» треста АТК начальник.

ХАЛКЪА ТӀАХЬОЖАМ

Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа тӀахьожама комитете

СИХАГӀА ДӀАДАХА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

Укх шера ноябрь бетта «Чечено-Ингушводстрой» яхача объединене гӀишлой управлене балхага хьожаш хиннай республика халкъа тӀахьожама комитет. Баьча тохкамо хьахьекхад управлене кулгалхоша (нн. Висаитова, Тужикова), цун подразделеней кулгалхоша (нн. Морозова, Мсмидова, Балкас, Лярика, кхычар) парте XXV съезда, цул тӀехьагӀа хиначa КПСС ЦК Пленумаша, правительства, иштта моттигерча партийни, советски органаша, боахамий лаккхерча организацеша кулгалдара стили методаши тоаярах дӀадехараш лерттӀа кхоачаш ца дезга. Управлене лерттӀа вӀаштӀехьъяьнхаац тӀахьожам лоаттабарец тӀадехна декхараш кхоачашдарен система. Керттерча балха эе а деш тайп-тайпара совещанеш, планеркаш еш, иштта укх тӀехьарча шин шера 18 процент алсамдаьнна дола документаш кийчдеш йоаю дукха ха. ТӀагӀоллара чулоацам болаш дукхагӀдела приказаш распоряженеш. Приказаш кхоачашдара ясала лоаттабу тӀахьожам. ДукхагӀйолча хана теркал ца деш дут управлене республика партийни советски органашкара хьауха соцамаш, боахамий лаккхехьарча организацей указанеш, царца дувзаденна приказаш леттаи, уж шоаш кхоачашдарах хоам бац яьоухийтарашка.

Масала, теркал а ца деш дитад 1980 шера 6 февралера РСФСР Минводхоза системерча предприятешка, учреждепешка, организацешка дӀахо йодача хана къахьегама дисциплина чӀоагӀъярах, кадраш хувзалулга лоxдарах дола РСФСР мелиораци хин боахамен Министерства № 84 йола приказ. Шийна харарча предприятешка из дӀадовзийтадац, цо дӀалехараш кхоачашдара йола мероприятеш оттаьяц управлене. ХӀаьта цу дешашца дувзаденна дола гӀулакхаш геттара во а латт укхаза.

1979 шера 9 бетте Управлене ерригa предприятеш чулоацаш лаьрхӀача 9010 сагадн балха ха ййнай, цу даькъе прогулаш 1061 сага-дийн болх ца беш дайна 6029 бӀаргча сага-дийн а долаш. Укх шера ийс бетта 19,2 процент хувцаеннай кадраш. Управлене аппарата а цунна харарча подразделеней а бехктокхамеча болхлоша тӀахьожам ца лоаттабарах, тӀадиллар кхоачаш ца дарах, производственни планаши заданеши кхоачаш ца ярах доагӀар хьадехац.

Масала, 1974 шера денз юлла я Наурско-Щелковской хий дехкача канала юкегӀолла йилла йолаяь телефонни бувзама хиш. СПМК-9 начальника нов. Балка бехкагӀа массехказа тӀехьаьннай из эксплуатаце дӀаялла еза ха. Управлене гӀоллархча 1980 шера 20 июнерча приказах 1980 шера 25 августе йистеяккхара тӀехьара ха йилла яр из объект. Приказ кхоачашдара тӀахьожам лоаттабелга тӀадилладар управлене керттерча инженера нов. Тужиковна. Бакъдар аьлча, цо а лерттӀа тӀахьожам ца лоаттабеш хӀанз а эксплуатаце дӀаяланза я бувзама телефонни линий. Иштта ПМК-5 кулгалхой (начальник нов. Куразов) бехкагӀа кхоачашбаьбац город Аргуне кислородни станци хьалъяь яиккарах бола КПСС Нохч-ГӀалгӀай обкома (1976 ш.) IV пленума соцам. Кхьметтел цхьаькха бехк а баьбац бехке бараш-та.

Уж планаш кхоачаш ца яра бехке бараш тӀа чӀоагӀагӀа бехк бара меттел шера массехказа ПМК-на гӀишлой управлене планаш лохъеш а моттигаш хиннай. Эсала лоаттабу бакъа бола болх дӀахьабарна, къовсам, доккхий кхоачамбоацараш да къахьегамхой письмошка, жалобашка, заявленешка хьажара балхаца.

Управлене начальника нов. Висаитова леладе доагӀача тайпара дика лелаяац тӀахьожам лоаттабаре. ТӀадилли гӀулакх кхоачашдаре дешаш. Иштта цу гӀулакхашта тӀатӀа до дезар деш яц управлене халкъа тӀахьожама группа (председатель нов. Харебин).

Цу гӀулакхех де дезараш дергхиларах М. С. Висаитова деннача деша лоархӀам а беш, уж кхоачамбоацараш дӀадаха из декхарийла веши дӀахо цу тайпара гӀалаташ дувлийтача могийтаргдоацийта дӀахайташи, хӀаьта иштта халкъа тӀахьожама группа (В. И. Харебин) декхарийла веши бола соцам тӀаийцаб республика халкъа тӀахьожама комитето.

ТОАДЕ МОВХЬАШЦА ДУВЗАДЕННА БАЛХАШ

Мовхьаш Ӏодоахаши тӀадотташи вагонаш лоаттаелга лоацдара даьлъе партен правительстван дӀадехараштa лерттӀа ков луш бац «Чечено-ингушсельхозхимия» объединенеа (председатель Ю. В. Сухоруков) чуйоагӀача организацей бола. Укх шера хьалхарча ийс бетта пхе районни объединенех цхьание а кхоачашъьяц мовхьаш тӀера Ӏодоахаш вагонаш лоаттаяра оттаяь йола нормаш. Республикански объединене гӀолла юкъера лоархӀам бича нормаел совгӀа 24720 вагонсахьат лоаттаьй вагонаш. Нормаел 4-зза дукхагӀа лоаттаьй уж. деррига дӀалаьрхӀача 45854 сом гӀод а тоьхаш.

Къаьстта дукха вагонаш лоаттаеш ха йоаккхийт «Сельхозхимия» Грозненски райобъединене (председатель нов. Муштаргаен). Укх шера хьалхарча ийс бетта юкъера лаьрхӀача нормагӀа пхе сахьат долча цхьа вагон 28,4 сахьата лоаттаьй укхаза.

Вагонашта тӀера мовхьаш Ӏодоассадара балхаш дика дац «Сельхозхимия» Сунженски Наурски райобъединеней подъездашкарча навъкъашка а (председателаш нн. Рустамови Луганскийи). Укхаза нормаел 4 — 5-зза дукхагӀа лоаттаю вагонаш. Укх шера ханал дукхагӀа вагонаш лоаттаярах Сунженски районни объединене — 10382 сом, Наурски районни объединене — 5831 сом гӀод техкад.

ВӀаштӀехьдаьхадац денней бийсанен цахаддаш вагонаш йоассаергйола балхаш асала лел мовхьаш Ӏодоассадечен тӀадоттачен механизаци яра гӀулакхаш, лерттӀа пайда эцац йолаш йолча механизмех а. Ремонтии база ца хилар бахьан долаш болх ца беш латт царех цийсхз дхаш. Масала, шин бутт совгӀа хана «Витка» яха минеральни удобренеш Ӏодоаха приспособлени бола беш яц «Сельхозхимия» яхача Сунженски районни объединене.

Республика халкъа тӀахьожама комитето шийй заседане дийцад «Чечено-ингушсельхозхимия» объединене балхацара кхоачамбоацараш. Иштта 1981 шера март беттага кхачалца ха а юллаш объединене кулгалхой уж дӀадаха декхарийла беш бола соцам тӀаийцаб халкъа тӀахьожама комитето.

РУЗКЪА ЛОРАДЕРАША ХЬИНАР АЙДАЬД

Халкъа тӀахьожама Сунженски районни комитето дукха къахьет халкъа тӀахьожама группай постайи болх дӀахо чӀоагӀбарам хьинар айдараи. цар теркам тӀабербабу производства эффективность дӀахо лаккхъяра, продукце дикал тоаяра, деррига кхоачамаш хьагучадахарен царех пайда эцарен, социалистически доалахье шийй метта хилийтара декхарш кхоачашдеча партийни боахамен органашта массе оагӀорахьара новкъостал дара.

Цу гӀулакхи дика болх бу химически реагентий Карабулакски завода, «Сунжанефть» НГДУ, Сунженски АТП, Ленина цӀерагӀча колхоза, «Ассинский» совхоза, Центральни районни больница, Карабулакски поселкови Совета, дукхача кхыча халкъа тӀахьожамхоша.

ЛархӀа а боагӀаш дика лоартӀаш ба районе хьалха латтачарех йолча предприяте химически реагентий Карабулакски завода халкъа тӀахьожамхой. Укхаза болх беш я партийни бюро секретара заместителa нов. В. М. Диколенкос кулгалдеш йола керттера группа, шиъ цехови группеи 4 пости, хӀаьта верригаш а 47 халкъа тӀахьожамхо ва заводе. ЕррагӀча производственни участкашка а уж болаш ба.

Партийни организаце, цун секретара нов. А. И. Сеничинова даим новкъостал ду дозорнешта тӀахьожама балха планирование еча, цун керттера лостамаш хоржача, чӀоагӀагӀа терию ю халкъа тӀахьожамхоша деча хоамий, тохкамаш деш, рейдаш еш, хьажареш деш гулъяь материалаш чакхъяхара.

Цар балха чӀоагӀагӀа гӀо ду халкъа тӀахьожама новкъостал долда аьнна приказ техча, болх бе помещени енача, тохкамех хьахинна материалаш дӀайовзийтара, чакхъяхара, новкъостал деча завода администраце а.

Тохкамий, рейдий, хьажарий материалаш хьалъетт «Халкъа тӀахьожам чакхбоакаш ба» яхача стенда тӀа, фотовитрина тӀа, «Крокодила» тӀа, «Комсомольски прожектора» тӀа, группайи коллективай собранешка, администраце, новкъостий суда заседанешка ювц. хӀаьта гучадаьнна кхоачамбоацараш дӀададара сихха де дезар ду.

Цу дерригача гӀулакхашка дукха хӀама хьаргӀдьинад аппаратчик И. Р. Абрамян, слесарь А. Н. Брыков, прибарист В. Ковалев, шофер В. Посохов, кхыбараш саина йолча завода халкъа тӀахьожамхошта.

Шоай болх дика торбаьб автотранспортии предприяте халкъа тӀахьожамхоша. 32 халкъа тӀахьожамхо ва цига. Партбюро члена нов. Л. Г. Петрашина кулгалдеча керттерча группай совгӀа, автоколоннашней ремонтии зонен вӀашагӀъеллай кхы а 3 пост.

Массе метте тӀахьожам кӀаштӀехьбаккха дика хов халкъа тӀахьожамхошта. Алкха цхьан лине тӀахьожамхоша дакъа а лоацаш укх шера 876 транспортни единица чу а лоацаш 100 совгӀа тохкам баьб, къахьегама, финансови дисциплина телхаь дукха моттигаш хьагучаьльхай.

Тохкамий материалегӀа 83 сага бехк баьб, 67 саг коллективашка вийцав, 15 сага вийца а вийца, новкъостий судо бехк баьб, паргаца 190 сом гӀод даьккхад. цу даькъе водителагара М. Балаевгара — 50 сом, А. Кагировгара — 25 сом, Ю. Мельниковгара — 20 сом. Водитель Неказанов прогулаш ярах балхара дӀаваьккхав, Иверцеи Вячеслав 2 бетта автобуса тӀара дӀаваьккхав.

Халкъа тӀахьожамхоша хьинаре дакъа а лоацаш предприяте кходаьд 245,2 тонн доагори машиндаьттен, 37 эзар киловатт-сахьат электроэнерги, ремонтии балхашкара 38,7 эзар сом.

ХӀаьта а халкъа тӀахьожамхой балха тӀа хӀанз а кӀезига дац кхоачамбоацараш. Аль деза, цхьайолча хана администрацей партийни организацей халкъа тӀахьожамхой предложенеш хьалоацаш ца хилар, цхьаболча водителаша наьха саина финансови производственни дисциплина толхайнча царга ра дилан жоп хьадехаш ца хилар.

Халахете а, шоай беррига низ тӀабехийта болх ца беш йола халкъа тӀахьожама группаш а я тха, хӀаьта из бахьан долаш предприятешка цӀенхаштта кхоачамбоацараш хулийт керттера декхараш кхоачашдеча хана. Масала, хьаэцаргья вай дукхача хана Н. М. Солнышкинас кулгалдеш хинна, хӀаьта хӀанз А. И. Мельников керте латта Сунженски райпо халкъа тӀахьожама группа. Укхаза цхьан керттерчеи 4 цеховойи группашка 46 халкъа тӀахьожамхо ва. Цхьабакъда, тӀахьожамхой из боккха аиз цхьаьккха хӀама деш бац. Миччa хана а дагадехача мара дац тохкамаш, царех а боалаш хайра пайда бац, гучадаьнар дӀадовзийтац. Цхьа бахьан доацаш дац, райпо торговлен общественни кхачани предприятей балха тӀа цӀенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Алкха укх тӀехьарча хана Госторгинспекцепен «Комсомольски прожектораштен» цхьана халкъа тӀахьожама районни комитето тӀахьожам бича райпо 101 предприятера гучаьнний советски торговле правилаш телхаь 49 моттиг, цу даькъе йидархошта товараш кӀезигагӀа эзан юхадоагӀа кхча дилза дӀа ца дениен 11 моттиг, дефицитни товараш дӀалочкъадаь — 20, товарех совнагӀа мякхаш даьха — 4, хиланза аргӀйоацача ассортиментах доли товараш доацаш хинна 11 моттиг, кхыраш.

Нагахьа саина райпо халкъа тӀахьожамхоша предприятей балха хаддалза тӀахьожам лоаттабаь хиннабаларе, уж тайпа моттигаш дукха а кӀезигагӀа хинна хургьяр. Укхаза наьха саина бехк баккха боагӀа тӀахьожамхой балха кӀезига новкъостал деча, халкъа тӀахьожама партийни кулгалдарах йола КПСС ЦК решенеш кхоачаш ца еча, сел лоархӀаме йола партийни поручени еннача коммунисташкара жоп ца дехача райпо партийни организацех, цун секретарах нов. Солнышкинайх, райпо председателах нов. Шаиповх.

Районни комитето де дезар дергда халкъа тӀахьожама группай болх товбара, иттлагӀа пятилетка толама чакхъяккхарен КПСС XXVI съезда яха ва йоагӀара накъаяхарен коллективашта хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча хана халкъа тӀахьожамхой низах бизза пайда эцара.

В. ЧЕНГУЛОВ,
халкъа тӀахьожама Сунженски районни комитета председатель.

Дукха ха йоацаш Грозненски района боахамашка юрта боахама техникана ремонт яра, фермашка Ӏан кхоачам бара, доагора-энергетически ресурсех пайда эцара, кхыдола гӀулакхаш иштта латт хьожаш хиннай района халкъа тӀахьожама комитет. Укхаза дакъа лаьцар района юрта боахама управлене, комсомола болхлой, боахамий халкъа тӀахьожама группай, кхыйолча организацей викалаша. Дукха доккхий кхоачамбоацараш гучадаьннал цхьадолча боахамашка.

ХӀаьта уж кхоачамбоацараш дувцаш яр Грозненски халкъа тӀахьожама комитета укх деношка хиниа заседани.

Район бӀаргча хьайицача йиъдагӀча квартала шин бетта тоаьй 149 трактор планагӀа 231 йолча, 51 комбайн, планагӀа 91 йолча. 29-хий детта установка, планагӀа 51 йолча.

Геттара во вӀаштӀехьбаькхаб из болх «№ 1 йолча шурий совхозе». Кхойтта тракторах 8 мара ремонт яь хинаяц тохкам беча дийнахьа. ХӀаьта ялат чуоцача комбайнашта ремонт е болабенна бацар укхаза. ГОСТ-о дӀехдехараш кхоачашдеш кийтъяь техника дӀаоттаьяцар боахама кхаь а бригаде. Йолаш йолча 20 комбайнах дӀаоттаяь 7 а коттех, ялат хьокхаш яхкийсача гамех цӀенъяьцар цхьайола оатхалаш, подставкаш яцар.

ХӀаьта иттех дн ма даьннадий из иштта хинна. Катекха шоай де дезар даьдий-те боахама кулгалхоша аьнна хетадала тарлу. Халахете а башха эргадаьнна хӀама дац укхаза тиханалцца.

Масала, хьаэцаргья вай Хусейнов Махьмад-Хьажа керте латта № 1 йола бригада. Гусеничи 4, чархаш йола 3 трактор я бригаде ремонт е йолаь. Тоъаш яц цхьайола запасной оатхалаш.

Ремонт е культиваторех хьадаьха лаокаш цхьоале дӀадахьа транспорт йоацаш дада цхьа кӀира даьннад. Цу гӀулакха лаьрхӀа йола Т-16 пха трактор мича лел хоаш дац.

Юрта боахама инвентаре а иштта тракторашта а эша запасной оатхалаш хьаккхача йоалаш яц. Юхе кхаьчача шоай ахчах уж ийе езаш хул механизатораш. Цудухьа деш хӀама а доацаш кхуврча хьалхашка бӀоахлуш бегӀа безаш хул юрта боахама техникана ремонт е хаина бахкийта механизатораш.

СУРТА ТӀА: мотор хьа а боаккха ремонт е йолаь латта трактор.

И. ПЛИЕВА сурт.

ТӀахьожамхой фе болча...

Хоаз кийчъяь я Грозненски картонажни фабрикера «Халкъа тӀахьожам чакхбоаккхаш ба» яха стенд. Укхаза хьалъетт акташ, справкаш, группа балхах дола хоамаш. Халкъа тӀахьожамхой балха долча новкъостала лаьрхӀа партийни а йоккха опыт йолча халкъа тӀахьожама а болхлоша укхаза каст-каста еш лекцеш. Фабрике болх беш я керттера группа. Иштта, къахьегамхой жалобашкеи заявленешкеи хьажара, социалистически доалахье лорвяра, гӀулакхаш довзийтарен организационни балхаш дара 3 сектор я. Хьалхе оттаьча кварталеи шерен планагӀа вӀаши айхха бувзам а лелабеш производстве ийслу кхоачамбоацараш гучадоахаш, сихха уж дӀадахара де дезараш деш ба цу секторашкара халкъа тӀахьожамхой.

Масала, карара шу доладенначa хана фабрикера кийча продукци дӀакхахьийтара системa балхага хьожаш хилар халкъа тӀахьожама дозорнеш. Тохкам беш гучадаьлар, хӀара дӀахьош йолча продукцена къаьст-къаьста а ца язъеш, еррига хьахийца продукци дӀайихьа йоалаш цхьа пропуск а язъеш товараш дӀакхухьийтилга. Фабрикера дӀакхухьача продукцена хьахой учетн тӀахьожамин лоаттабе тарлуш яцар из система. Цу гӀулакха лаьрхӀа акт а оттаеш директега докладной яздир цар.

Цул тӀехьагӀа хье ца луш хувцаделар гӀулакхаш. ХӀара рейсагӀа дӀахьоц йолча продукцена пропуск язъеш бола хуьацам бир директора приказагӀа. ХӀанз продукци дӀайодача транспорта учет лелаяь ца Ӏеш, коара арадоала деррига товар дӀаяздеш дола журнал а да хаьхошна.

Укх шера май бетта керда хержа ба Кодзоева Ахьмада Елизавета перте латтача цу группера дукхагӀбола халкъа тӀахьожамхой. Цу хана деза дяаза хьежаб уж производства балха тайп-тайпара дешашка. Цкъа дукха вах балха тӀехьабуъл, балхара ханал хьалха дӀаух аьнна, хоам хилар халкъа тӀахьожама группага. ТӀаккха шин даькъа бекъа а бенна, цехашка балха ханах пайда эцарга хьожаш рейд йир халкъа тӀахьожама дозорнеша. 10—15 минута воалаш 9 саг балха тӀехьаваьлар тохкам баьча дийнахьа. ХӀаьта цуз тӀехьагӀа картонажни цехе 26 ноябре тохкам бича цхьаккха саг тӀехьавоалаш е балхара хьалха дӀаволаш моттиг хилаизар.

Иштта, оборудованех пайда эцарга хьожаш а хиннаб уж. Укхаза болх ца беш корайир 4 машин. Сихха уж болх бе йола а йолийташ бехке бараштa дӀахо иштта гӀалат доалийте метийтаргдоацилга дӀахайтар. ХӀаьта цу гӀулакха вокхагӀволча механикацей цеха начальникацеи лаьрхӀа беседа йир тохкам беш хиннараша.

Дукха ха йоацаш цехаш гуйран-Ӏав хана беча балхага кийчъярга хьожаш а хиннаб уж. Цу лоархӀамеча гӀулакха фабрика еррига цехаш дика кийчъеннилга белгалдаьккхад оттаьча акта тӀа.

Тохкамаш деча белгалбаьнна дика болх беш хилар халкъа тӀахьожама дозорнеш Е. М. Андрусенко — переплетчица, Н. П. Левикина — ОТК мастер, кхыбараш.

Белгалдаккха деза, фабрика партийни организацей администрацей оагӀонгахьара халкъа тӀахьожама группана доккха новкъостал делга. Цудухьа дика да коллектива къахьегама хьокхамаш. Укх шера 30 октябре деррига хьокхамашта кхоачашъяьй иттлагӀча пятилетка план. Иштта дика къахьегар бахьан долаш КПСС Октябрьски райкомен райисполкомен карара кара тела ЦӀе байракх еннай, массехказа республикански сийлен Уйга тӀа яьккхай фабрика коллектив.

М. БОТОВ.

Самолеташ лелае нах Iомабу училища яьккхачул тIехьагIа Грознерча авиаотриде болх бе хьожаву Салгириев Хьасан Билалович. Духхьашха шоллагIа пилот волаш лелаю цо самолеташ. Ха хакега мо йоал лакхлора балха говзал. ДIадьлар ялх шу. Из хьожаву АН-2 яхача самолета командиралла. Ше хержача профессе говзал ихы а дикагIа караерзаяр духьа заочно деша отт из граждански авиаце Академе.

Юрта боахама культурай дика хьувкъам кхебар духьа лелабеча къовсаме хьинаре дакъа лоац Хьасана. Цо болх баьб гурахьа дIадувча ялата, момсашта, боамбена эз деча садоаккхача хIамашта, лазарашта духьала молхаш тохаш Краснодарски крае, Волгоградски, Астраханески областашка, Юкъерча Азе. Массанахьа а шийн декхарех дика лоархIавеш хьавоагIа коммунист Х. Б. Салгириев. Масала, укх шера шийн план 8 август кхатIакхоачаш яь яьккхар цо. Цунах кхоачаж а ца беш тIалоагIача шера кхаь бетта план КПСС XXVI съезд хьеллача денга кхоачашъе дош а деннад.

Хьаьнала къахьегарех сий а деш Грозне Ленински районни Совета депутаталла хержав Хьасан.

А. КЫЧИКОВА суртн тексти.

Грозненски «Нефтехимзапчасть» заводе хьалха латташ хьавоагIа фрезеровщик, коммунистически къахьегама ударник Саралиев Адам. Тхьо шу гаргга ха я из укхаза къахьегош вола. Цун навкха тIа лепаш я «Социалистически яхье котваьнар» яха сийлен знак. Завода сийлен Улга тIа хьалтехо доалл Адама портрет.

Цхьаккха смена дIаяхийтац цо шийн норма 140 — 150 процент кхоачаш ца еш. Предприятерча болхлоашта юкъе эггара хьалхарчарца кхоачашъяьй цо иттлагIча пятилетка задани. Овсаре къахьегарал совгIа, ше кийчъю продукци динен тIехдикен мара хилийтац. Шийн опыт, дикагIйола балха методаш дIа а йовзийташ Адама кийчбаь итташ фрезеровщикаш ба укхаза. Уж а шоай хьехамча санна хьинаре къа а хьегаш, даим яхье хьалха латташ хиларца белгалбьина ба.

Дика болх барал совгIа, общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоац Саралиева Адама. Дукхача хана деза профсоюза завкома член волаш хьавоагIа из.

СУРТА ТIА: фрезеровщик А. Саралиев.

И. ПЛИЕВА сурт.

КПСС XXVI съезда накъадолхаш

ДОГ ГIОЗДОАККХА ТОЛАМАШ

ТIайнна социалистически декхараш кхоачашдара Ерригсоюзни социалистически яхьа юкъе а иха, боккха къахьегама толам баьккхаб Ленина орден лелаеча «Малгобекнефть» мехкдаьтта доаккхача управлене коллективо. 1980 шера 19 ноябре хаиал хьалха кхоачашъяьй иттлагIча пятилетке мехкдаьтта даиккхара план. Из толам баьккхаб МагIалбикерча берригача мехкдаьтта доахараша тIагIертта къовсам лоаттабаргIа. Хьинаре дакъа лаьцад цу къовсама юкъе кхаь а мехкдаьтта доаккхача промыслой, скважинашта капитальни а лаьттанна кIалха а ремонт еча цехий, тIоанашкара давлени хьаллоаттаеча, дIадахийтара мехкдаьтта кийчдеча, НГДУ кхыча подразделеней коллективаша. ЧIоагIIa айденна къахьегама хьинар, пайда ийбаь социалистически яхьа тайп-тайпара формаш, юкъедоаладаь дерригa кердадараш чура резерваш гучаяхара къахьегама овсарле лакхъяра, плановни заданеш хаиал хьалха кхоачашъяра тIадерзадаь дар. Декабрь бутт а чубоатIаш долча пхе шера планал совгIa даьккха «IаьржА дошув» 43 эзар тоннаш кхоачарга.

Уж толамаш доахаденнад партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша организаторски идейно-кхетам балареи болх дика вIаштIехьбаккхар бахьан долаш. Дика беркат даьлар «ХIара балха денна — дикала Знак!», «ТIехьабусараш боацаш бе болх», «ИттлаеIча пятилеткана — ударни финаш!», «КПСС XXVI съезда толамца накъагIо!» яхача девизагIа социалистически яхь вIаштIехьяккхарах.

Коммунистически хьисапе къахьегар сил лета хIама да мехкдаьттен гаам йоаккхача управлене цехийн службайн дукхача болхлой, инженерно-технически балхахой, гIулакхерча цхьа. Шоай заданеш даим тIехкхоачаш а еш, яхье баьнарий хьалхарча мугIарашка ба Гриченко, Наиаев, Широков, Безуглов, Немой, Гехов, Дударов, Конева, Сальников, Калашников, Галаев, Горчханов, дукха кхыбарац санна бола новкъостий. Хьинаре къа а хьегаш, цар гаргйоалайир пятилетка кхоачашъеча лькккха къахьегама котало.

Амма тха йиш яц даьчох тоъам баь Iе. Пятилетка кхоачашъяьйнналс а, тхона гу тхоешта, Тирка дукъа тIарча города мехкдаьттахошта хьалхашка латта дIахо йодача хана кхоачашде деза тIехьатетта йиш йоаца деккараш.

ХьатIадоагIача шера тха даккха деза 345 эзар тонн мехкдаьтта, пхе шера — 2 миллион тонн. Из план нийкъало яле а, кхоачашъе йиш йолеш я. Де дезар да болх нийса вIаштIехьбоаккхилга, производственни къахьегамен дисциплина лакхъелга Iалашдар.

ЧIоагIIa лоархIаме да НГДУ берригаза балхахой къахьегайна хьинер айдар, социалистически яхь ихы а шерагIa йоарнаяр. Хьалха латта опыт йиш ма хулла хьоллацари шерра йоарнаяри. ЧIоагIIa лораде деза халкъа рузкъа, кхетамца пайда оца беза чурча резерваех, машар боацаш къовсам лоаттабе беза хIаман кхом ца бара, доал ца дара, ше деш дола хIама бехкитоххаме ца хеташ леладара духхьала. Коллективе нийслуш болча мелал гойтача, болх тесса беча наха общественность духхьала а йоахаш.

«Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьтта доах МагIалбик — Вознесенскерчен Къулбаседен МагIалбикерчен мехкдаьтта доаллача моттигашкара. Къулбаседехьарча МагIалбикагара дIаяйккхача, ерригаш а дукхача хана деза эксплуатаци еш хьайоагIаш къаьна я уж. Царна дукхха хий чудахийтад, чура мехкдаьтта дукха хIама ца дуташ хьадаьккхад. Промыслоцашта хьалхашка латтача керттерча декхарех цаI да Каргано-Чокракски залежаша хьалуш долча мехкдаьтта коэффициент лакхъяр, царна чура резерваш йоккхий хилар кхета а деш.

Цига латт гIулакхаш Къулбехьен Вознесенске а. Цигарча мехкдаьтта доалача моттигашка мел мехкдаьтта да хьажара яьхача скважинаша хьахьокх цига хIанзе а 30 совгIа эксплуатационни скважина кккхара бурув тоха йиш хилар. Духхьал Бори-Сурча XVI пласта разработкана яьча анализо торо хилийтаI дикка юхедиса мехкдаьтта доаллаш йола участкаш гучаяха. Укхаза а мегаргья 20 совгIа эксплуатационни скважина яккха.

Оаха лерхI консерваци яь латтача валонжино-юрски пхе скважинах шиннена пробни эксплуатаци йолае. Цар продукцех сероводород йоалле в. ЦIавкха а их аз — пробин. хIана аьлча сепарацие шоллагIча дагIа тIарча газа реализаци яра дош къоастадаьдац, из дош къоастадаро йиш хулийтаргья тIехьа тIадоагIача 1982 — 1983 шерашка цу залежага кхачара кердача скважинашта бурув тоха.

Цхьац-цхьацца скважина хIанз бурув деттаи латтача Харбижинески Арак-Далатаренски майдашта еча разведка хьеала еза дIахора перспективаш. Тухи тIоана кIалхарча юрски скважинашта деттача буро гучайоах НГДУ гIьнагIара перспективаш.

Мехкдаьттен гаам йоаккхача управлене лаьца хIанз эксплуатаци еш йолча залежаш хьалу мехкдаьтта алсамдаккхара никъ нийса хилар гаргарча хана хоедале дезаш да. Укхаза лоархIаме хила еза йовхала методаш: Iи а хий а чуахийтар. тIоанашкера цIераш. 1981 шера тха дезаргда тIоанашта юкъе цIераш йоагаера балхий опыт Iоае а цу гIулакха кийчо е а. Из метод геттара керда я тхона, цудухьа из толамца юкъейоалаяр болх вIаштIехьбаккхарахи институто теза рекомендацеш нийса чакхъяхарахи тайша да.

Цул совгIа, тха дIакхоеса йиш яц духхьал забойни зонана мара ца Iатгъв методаш. Къаьстта терка ме да укхаза забойна гонахьера зона металлаца обработка яь тоалр. Обработка даннеша хьахьокх цхьадола тIоанаш доабатен цхьадараш гIомарен долаш йолча скважинашкара доаккха мехкдаьтта алсамдаккха йиш хилар. Технологаша де дезар да геологаша цхьана скважиней ерригача фонда анализ яр. технологе хьакъера рекомендацеш ялар, уж балхаш малагIча скважинашка де деза къоастадар. Цу забойшта гонахьера зона тоаяра кердача методах пайда эца беза даьтта чутекхара духьала къовсам лоаттабеча а.

Мехкдаьтта доалла керда моттигаш гучаяхарцен караерзаярцен цхьана де дезаш хIама да разработка еш латтача майдашкара мехкдаьтта из скважинашка кIезигагIа дусаргдолаш хьадаккхара де деза гIулакхаш белгалдари чакхдахари. Из декхар кхоачашдара боккха лоархIам болаш да долаш долча низалех пайда ацара эффективность лакхъяр, геолого-технически гIуленхий комплекс чакхъяккхар, тIоанашкара давлени лакха лоаттаяра ду балхаш сихдар, мехкдаьтта доаллача моттигашта разработка яра лакха эффективни методаш юкъейоалаяр. Цунца дувзаденна мехкдаьтта даккхара балхашта интенсификаци яра тIадерзадаь дукха гIулакхаш ду НГДУ.

Тха ерригa мехкдаьтта доалла моттигаш дукхагIча даькъе цига ду дерригa балхаш чакхдоаллача дIаккоачаш латташ и. Скважинашка интенсивно хий чуухийт, хьадоала мехкдаьтта кIезигъу. Цу хьалашка, мехкдаьтта запасаш алсамъювлаш йоацача хана, керттердар да хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезигдалара темпаш лохьярех цунна стабилизаци ярел дахьера экономически эггара баккхьа хургдола наьгаш лахар. Из декхар кхоачашдеш, даим лерхI тха специалисташен новаторашен производства резерваш, кхоачашду мехкдаьтта даккхара интенсификаци ярал эксплуатаци еш латтача мехкдаьтта доаллача моттигашта хьалу мехкдаьтта алсамдаккхарал тIадерзадаь гIулакхаш.

Цунца дувзаденна 1981 шера а ерригача цхьайтталагIча пятилетке а де дезар да XIX — XVI тIоаний контурашта юкъе чуухийтача промсточни хин масштабаш алсамъяхар. технологи кIезиг-дукха хувцар. ХIана оттаду дош иштта? Продуктивни тIоаний контурашта юкъе хий чуахийтарах пайда эцарен геолого-технически гIулакхаш чакхдахарен наьхъаца доаких планал совгIа доаккхача мехкдаьттах 50 процент. Цу мероприяте масштабаш шеръяро торо хулийтаргья хьадоаккхача мехкдаьттана эзараш тоннаш тIатоха.

Тха хьалашка чIоагIIa перспективни я тIоанашта Iи чуухийташи тIоанаш чура дага долалургдола хьал оттадарен наьгаца тIоанашта IоаткъамлоаттабаравйоIхала метод. Тха декхар да кердача IанарагенераторнИ установкана монтаж яьйоаккхилга. Iанара нагнетательни эксплуатационни скважинашта бурув теха даккхар. цул тIехьагIа Къулбехьен Вознесенски структура XII — XIII тIоанашка Iанара опытно-промышлени нагнетени яр. Дага лоаттаде деза, Iи чуахийтачул тIехьагIа хьалтIадоагIа мехкдаьтта массеххаза тIанхеташ хилар.

IалаьмаIе лоархIаме декхараш латт МагIалбикерча мехкдаьттахошта хьалхашка. Цудухьа социалистически яхь шерра йоаржае а КПСС XXVI съезда кердача къахьегама толамашца духхьала бита а лаьрхIа ба мехкдаьтта доаларши.

Н. ОРЕХОВ,
Ленина орден лелаеча «Малгобекнефть» НГДУ начальник.

ДОЗАЛ ДЕХЬАРА

СРВ. Бимшон яхача юрта (Тханьхоа провинци) хьалъеш латт шера 1,2 миллион тонн продукци арахецаш хургьйола цементни завод. Из гIишло вежарашка болча мехка Советски Союзо технически новкъостал а деш проектировани еш хьалъеш латтача 90 предприятехи объектехи цаI я.

СУРТА ТIА: советски инженер И. Гареев цементни завода къонача гIишлонхошта юкъе ва.

ВИА—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

МАШАРЕИ КХЕРАМЗЛЕНИ ДОКТРИНА

Дерригача дунен тIа чIоагIIa бага яха ювцаш я КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева Персидски залива зоне лертIa хьал оттаделга Iалашдара хьакъехьара предложенеш. 10 декабре. Деле дIаьккхайкальча цу предложенеша эккхам хила тарлуш йолча цу районе, чIоагIIa машар хилийтарга бола хьакъале, нийса, реальни никъ хьалхабоах. Вай мехко США-га, кхыча, Малхбузен державашка, Китайга, Японега йоах Персидски залива районех цунна юххерча гIайренашцен кхыча мехкий тIема базаш вIашагIa ма ехка; цига дукха нах хIалакбеш дола ядерни е ихы молагIa зола герзаш ма гулде; регионна мехкашта низаш духьала ма дика, хIаьта низ бергба яхаш царна кхерам тIа ма туса. цар чурча гIулакхашта юкъе ма гIерта.

Иштта, Персидски залива йоагIаш йолча агрессеи диктатеи империалистически доктринана духьала Советски Союзо оттаю дунен прогрессивни общественностен кепайоазонни оагIонгахьара бокха мах баь йола машарен кхерамзлени доктрина. «Дейли Уорлд» яхача американски газето язду: «Шийн ерригача историегIa кхоххам кIаьдбаран герзаш дIадахарал тIехьарча къовсама кертте латташ хьайоагIa СССР. Советски предложенеш кхоачашъелга дерригача халкъашта, цу даькъе американски долчоа а, хьашт долаш хIама да»». «Нэшнл Геральд» яхача индийски газето белгалдоаккх: «Л. И. Брежнева оттаяь машарен кхерамзлени доктрина дунен халкъашта юкъера хьал тоалара боккха лоархIам болаш я. Советски предложенеш машара, шоай лоIаме хилара, кхерамзлен идеалаш лоархIаш мел барий хьашташа дIадехаш ма хиллара я».

СССР керда инициатива дукхача Iарбий мехкаша шерра хьаллоацаш а могаеш а я. Персидски залива районерча хьалах кхераш ба уж. Ховш ма дий шоай «вахара хьашташ» лораде гIерт яхаш хьадага лаьцар хьалха а доахаш США-си кхыйолча Малхбузен державашен укхаза Iалаьмате йоккха тIема-форда армада вIашагIтехалга. «Iарбий мехкаш, — белгалданиккхад Iарбий мехкийн лига генеральни секретара Ш. Клибе, — чIоагIIa хьашт долаш да цу районе кхерамзле Iалашъе. Советски предложенеш цIенхашта Iомае еза». Адене келатеха араяьккхача Омман мукъалкхара Халкъа Фронта заявлене тIа йоах: «Л. И. Брежнева предложенеша тешал ду Iарбий халкъа хьакъехьа, ГаргарчаМалхбоален дерригача дунен тIен машари кхерамзлен хилийта гIерташ из хилара хьакъехьа Советски Союз дика уйлаш йолаш хилара».

СССР предложенеша цIаьха а къаьтта хьахьехар Персидски залива районе бокъонца бола машари кхерамзлен хилийта гIертар мала ва а. хIаьта империалистически «вахара хьашташ» лорадара тIема низ оарцагIбоахар чала ва а».

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ВЬЕТНАМА КЕРТТЕРА ЗАКОН

Боккха политически лоархIам болаш событи хинна дIаьттад СРВ Къаман собране массавар раьза а волаш социалистически Вьетнама конституци могадар. Цу тIа хьахьекха да укх тIеххьарча 20 шера мехка хинна Iалаьмате доккхий хувцамаш.

Уж да халкъо США керттe латтача империалистически низашта духьала лоаттабьча турпала къовсама шераш. Из къовсам чакхбьинаб Къулбаседен Къулбехьея вIашагIa а тохаш. Уж хиннад таханарча денга кхаччалца Азе шоай лоIамеча яхнча мехкашта духьала оттара йола плацдарм Индокитайх е гIертача пекински гегемонисташта духьала латташ дIанха шераш.

Цу ерригача хана Вьетнама къулбаседе дегIайоагIаш а чIоагIлуш а хьаенай социалистически строй. 1975 шера къулбехье мукъалкхачул тIехьагIа из процесс дIаьржай берригача мехка,

Хувцаенний вьетнамски общества классови структура а. Эксплуататорски классаш цига дIаяьхай. Сихха дегIайоагIa болхлой класс, къаьстта из хьахинна яьнача мехка къулбаседе. Къулбехьа дукхагIa ба хIанз 54 процент совгIa юртбоахама продукци йоаккхаш бола кооперировании ахархой. Конституце тIа дIаязадаь да общество нулгаллдеш яр шийн мугIарашка болхлой класса, ахархой, халкъа интеллигенце дикагIбола вихалаш вIашагIтеха йола коммунистически парти хилар а. хIаьта СРВ гражданий кертера бокъон сийлахь декхари — хIама хьакхоллаш бола халкъан социализман хьашташта гIулакх деш бола къахьегам хилар а.

Кердача конституце тIа къаьстта моттиг дIаловц СРВ арахьарча политика нахкъа йоагIаш йолча положенеша. Цар тIа дIаяздаь да вьетнамски халкъ СССР-ца, социалистически содружествa кхыча пачхьалкхенашца доттагIлен гIулакхаш дIахо дегIадоаладе, дунен халкъашта юкъе социалистически хьисапе къахьегам дIанийсбеча дакъа лаца гIерташ хилар. Из СРВ дIахо массе оагIорахкьаре дегIайолаелга чакхдаккхара хиланза даргдоала хьалаш санна лоархIаш да.

СРВ конституце тIа хьахьекха да доалахарча мехкашца —Лаосацеи Кампучецеи вошал тIехь цхьана гIулакхаш леладар, вIаши новкъостал дар дIахо дегIадоаладе гIерташ вьетнамски халкъ хилар. белгалдаь да уж гIулакхаш денаеча солидарностеи пролетарски интернационализман принципий ларда тIа латташ хилар.

Конституце проект ювцача хана, СРВ Къаман собране депутаташа белгалдаь ма хиллара, Вьетнама компарте. республика дерригача халкъо йиза хьаллаьцай кхохкам кIаьдбелга сихдара, машар хилийтара тIаерзаяь йола Советий мехка ленински арахьара политикех кхыча социалистически мехкаша цу хьакъехьа деш мел дари.

КПВ ЦК Генеральни секретара Ле Зуана Къаман собране сессе ше къамаьл деш белгалдаьккхад политически, экономически, дипломатически сферашка Вьетнама духьала чIоагIIa сихбаь кIалгIоала тийша болх лелабеш Китая доал деш дола гIозараш долча хьале фелал лакхъянза яргIйоацилга.

ОПЕК: КЪАМИИ ХЬАШТАШ ЛОРАДЕШ

ДIадахача кIирагIa кертера дарех долча капиталистически мехкий теркам Вали яхача индонезийски гIайренна тIаберзабаь хиннаб. Цига мехкдаьтта мехкий-экспертий организаце (ОПЕК) аргIанарча конференце къоастадеш хиннад мехкдаьтта кердача махка хьакъехьара дош. Цу вIашагIкхетаре дакъа лоацаш хиннараша духхьала дIакхайкадаьд: Малхбузенна тIалаттача энергетически кризиса проблемаш нийса къоастае йиш хургья алхха мехкдаьтта эпаш, из дIайидеш йолча дегIаьлхача капиталистически пачхьалкхенаштен из бийдал хьайоаккхаш долча дегIадоагIача мехкаштен юкъе цхатаррарча бокъонех торгово-экономически гIулакхаш чIоагIдара наькъаца, аьнна.

Духхьал цу гIулакха яь я юкъера лаьрхIача экспортагIа дIаухийтача мехкдаьттана 10 процент мах тIатохара хьакъехьара конференце решени. Из яьй кIеззига даь я малхбузера кертера валюташ ейлар бахьан долаш ОПЕК-в мехкашта хулаш долла эс юхаметтаоттадара. Дерригa а фуд аьлча, из да мехкдаьтта экспортерий реальни пайдаш хаддаиза кIеагIлуш а дегIадаьхача капиталистически мехкашкара импортагIa хьакхуьа промышлении продукци еалуш а хилар. Дика кхетадеш да укх тIеххьарча шерашка мехкдаьттана мах тIадеттарах йола ОПЕК хIара конференце решенеш Малхбузен дунен тIа йолаш йолча инфляце еча эсеча йоаздействех мехкаш « производителаш лорадара тIаийньлга.

Капиталистически дунена цунна эшаш долчох 70 процент «Iаьржа дошув» лоаттадеш дола Азе, Африка, Латински Америка 13 мохк чубоагIаш йола ОПЕК шоай кертерча къамин рузкъана — мехкдаьттана йола суверенитет лораеш, малхбузен мехкдаьтта картелей диктата духьала къовсам лоаттабеш хьайоагIa 20 шу даьд. Мехкдаьтта доаккхаш йолча пачхьалкхенашна хIанз долай долча пхьатарра бокъонаш йоацача гIулакхех бита кхоачам беш йола США а кхыйола империалистически державаш а гIожа Iотъамп шантажи социйташ яц. ХIаьта Вашингтон-м Персидски залива Iалаьмате йоккха тIема форда армада вIашагI а теха, ма дарра аьлча, цу районерча мехкдаьтта рузкъашта низагIа тIахьожам лоаттабе гIерташ а хьува.

Конференци хилалехьа хьалха а из болх беш йолча хана а США-си цун союзникашек, ОПЕК-а политико «кIалантад» шоаш яхаш бахьанаш а довхаш, шоай гIожача Iоткъама средствай арсенал шеръяьй: дукха къахьийгад цар мехкдаьтта экспортераш долча мехкий теркам тIехьатетта йиш йоацаш хьалхашка латтача «проблемашта тIера баккха е ирано-иракски конфликт ювца яхаш царна провокацеш е а гIертаи.

Бакъда делегаташта мегар шоай мугIарашта юкъе цхьа барт боацаш хилар дIалаккха. Шоаш цхьа барт болаш хилар къаьстта хьахьокхаш йола тIеххьарча коммюнике тIа тIайийцар экспортагIa дIаухийтача мехкдаьттана мах тIатохара хьакъехьара решени, хIаьта сихагIa Ирана Иракан юкъера къовсам машара наьгъаца къоастабара тIа а хьийхар.

Балийски вIашагIкхетара мегашта комментареш еш ОПЕК членаш долча мехкаша белгалдоах дегIадоагIача мехкий барт - цхьоагIо, уж политически экономически шоай лоIаме хилара империализм тIагIертача хана мукъадаьначa халкъаша шоай Iалама рузкъашта бокъонца шоай лоIаме хилара тIехьа нийса а цхьатарра бокъонаш йолаш а дегIадоагIача капиталистически мехкашца торгово - экономически гIулакхаш леладара тIехьа толаме къовсам лоаттабара бола тешам хилар.

В. МАТЯШ,
С. ФРОЛКИН,
Л. ЖЕГАЛОВ.
(ТАСС).

Проблемаш хетараш

«ШИЙЛАЧА ТIЕМА» ИСТОРИИ УРОКАШИ

70-гIа шераш деъаденначул тIехьагIа хьайра «шийлача тIема» рецидиваш. Из империалистически политика керда лерхIа йиш йолаш яц, къаьстта из чакхйоахарий диддалийта йиш йоаца урокаш йола шийн истори долаш я.

Исторе хьахьокх империалистически пачхьалкхенашта доал деча гIозарий политике хулаш дола чIоагIтIа хувцамаш эггара хьалха юкъ-юкъе хула цар экономика оагаеш йола кризисаш бахьан долаш хулаш хилар. Цу тайпарча кризисаша де хIама а доацаш ирйора дукхагIча даькъе империализм тIемаца къестае гIерташ йола вIашдухьаленаш. Иштта хьайра дунен шаккхе а тIом.

Дунен тIа хьалхара социалистически пачхьалкхе хьа а хинна ерригача капитализма кризис йолаелча деза шоай вIашдухьаленаш СССР чотах къестае гIерта йолаелар империалистически пачхьалкхенаш. Из къаьгга хьахьекхар дунен шоллагIча тIемо. Из тIом лаьттача а Европа дукхача мехкашка революцеш хьайнача а хана. ховш долча бесса, йолаелар капитала доал ду сфера дикка готъялар, колониальни системах эттIаш доакъош хилар а тIаккха геттара йохар а, империализмах йоахка вIашдухьаленаш кхьялар хьагойта йола ерригача капитализма кризиса шоллагIа этап.

Дунен шоллагIа тIом хилар бахьан долаш хувца деннад империалистически пачхьалкхенашта шоашта юкъе низаш дIаюха нийсадалар: гитлеровски Германи хиннача территоре тIа хьахиннай тайп-тайпара общественни строй йола ши пачхьалкхе, Японии Италин цхьан ханна дIаяьшай хьалхе лелаеча державашта юкъера. Великобританеи Францеи а иштта дикка низ эшабенаб экономически, политически, тIема даькъе. Цу хьале тIема хана дикка низ беннача США-с дунен империализма лидера моттиг дIалецай. Ядерни герз а чудоагIаш йола йоккха тIема потенциал каракхьача США доал ду гIозараш кхыча мехкашца диктата политика лелае доладеннад.

СССР-царчен кхыча социалистически мехкашцарчен гIулакхашта «шийлача тIема» никъ лаьцар США. «шийлача тIема» политиках латташ яр «Трумена доктрина», «Маршалла план», цунца дувзаденна дар НАТО яха агрессивни блок а кхыйола тIема-политически группировкаш а хьахилар, иштта Советски Союза гонахьа тIема базий сеть хьанр. Цу дерригнена уллув сихдала доладелар герз хьаделга, атомни шантаж е баьлар. низ духхьала боаккхаргба яхаш кхераде а гIерташ, сихъелар социалистически мехкашта духхьалара идеологически диверсеш, вайцара экономически, политически, Iилман культурни бувзамаш кIезигдир.

Тlом сецачул тIехьагIарча хьалхара шерашка «шийлача тIема» политико де лийрхIар дар Iаламате дукха средстваш тIема гIулакхашта ца хьежайнча яргIйоцца хьал а оттадаь Советски Союзен кхыча социалистически мехкийн дегIаухьлга юхатохар. Ала дезаш да, из политика хьаллоацаш «бIайхача тIема» ен латташ бокъонца йола кийчо а хинна хилар. «Массированни бекхама» стратеги а кхайкаь. США лерхIар ядерни герза новкъо. стаца СССР чIоагIIa хIама тоха, дунен социалистически система дIаякха, американски империализмо дукенча доал делга Iалашде.

США чакхъяьхача «шийлача тIема» политикон цуьнах боаллаш хиннача «психологически тIемон» духхьал дIакхайналора «коммунистически кхерама» духхьала къовсам лоаттабе беза аьнна бахьан а даькка моллагIча мехка чурча гIулакхашта юкъегIорта» бовъо хилар, США-на цхьана «шийлача тIема» юкъеяхар Англии дукха кхыйола империалистически пачхьалкхенаш. Из бахьан долаш 40-гIа шераш чекхдоалаш лаьттачен 50-гIа дараш доваденначен хана Iалаьмате чоалхане эттар планета тIа дунен халкъашта юкъера хьал. Тlема кхерам а ядерни кхерам а лаьхбеннача хьалашка Советски Союз ялан зар керда тIом ца хилийтара де деза гIулакхаш ца дича.

Эггара хьалха дIаьяккхар ядерни герза даькъера США монополи, цунца дувзаденна ехар шоашта тентакх боахаш ядерни герз юхатохар кхера а ца безаш дукха нах боабеча герах пайда ийбе лерхIаш хинна расчеташ. Цул совгIа, дунен тIара низий соотношени социализмана пайдагIча тайпара оллантара хувцаелар.

Уж дерригa хIамаш бахьан долаш дунен халкъашта юкъера кхохкам лаьгIдаргахьа ца дийрзача довлаизар империалистически гIозараш. Иштта дале а, США а НАТО а тIема доктрина де лерхIаш дола керттердараш хувца ца луш дисар кердача хьалашка а. Хувшалора алхха цун стратегически концепцеш. Шоай «массированни бекхама» концепци перспектива йоацаш хилар бIаргаданча, цул метта «лечача хьала тIатовжара» концепци дIаоттае сихбелар США кулгалхой. цу концепце гома чу «контрниха» стратеге демагогически а дагадар кхы долаш а кхайкадара из городашта хIама тоха лаьрхIа йоалаш, духхьал тIема объекташта тоха лаьрхIа йола яраш. Из дагадехийташ, ала деза, дукха ха йоалаш арадаьнна № 59 США президента «керда ядерни стратеги» кхайкаьь директива а я уж санна дола агрессивни гIулакхаш дага долаш.

Цу тайппара, исторически опыто тешал ду хIанзарча хабара «шийлача тIема» юхатIадахара политика хьалха дунен тIа лаьттача процессех тара дола хIамаш чулоацаш хилара. Империализма бехка лийнна уж процессаш цкъа дига Iийнаиц, дунейоккхий конфликташ делка тарлуча хьалаш тIа. Цхьабакъда, дерригача дунен тIарча прогрессивни низаша хьал а лоацаш йолча социалистически мехкий нийсача политико етбой ялен духхьал даь а е дош корталеш даь а ше лийрхIар чакх ца далара мукIарто деи дезача оттайора империализм.

Тахан империалистий агрессивни гIулакхашта духьала латт тешаме дIар — социалистически доттагIлен мехкий вIашагIкхийтта политически, экономически, тIема низ. Социализмни империализман низий соотношени хьалхарчарна гIойленна йолаш дIахо хувцаеннай. Империалистически мехкашта шоашта чухь, цу даькъе США а. шерлуш латт дунен кхоалагIча тIема кхерама духьалара болам. Дунен прогрессивни гIозарий низаш цхьана оарцагIлаьча йиш хургья дунеи реакци вочча оагIора бовзаш болча «шийлача тIема» ханашта юха тIадига гIертарейоацаш социе.

ХIана цIаьхха а «шийла тIом» хьоабе безам бараша диц ца далийтача баькъахьа хурга, СССР низаца воздействи е гIертарах хIама хург ца хилара тешал деш йола исторе урокаш.

Михаил КИРЬЯН,
инарал - лейтенант, тIема Iилмай доктор, профессор.

(АПН).

Халкъа — товараш

Литовски ССР. «Вярпстасъ» яхача шяуляйски трикотажни фабрике говзича кулгаша хьаьнь кочамаш, свитераш, маlача иньха джемпераш, берий костюмчикаш наха чIоагIа къердаш я. Уж ийцараш раьза хул, хIаьта тикашка дукха ядийсац уж.

Пятилетка йолаелча денз фабрико плана1 совгIа мальхалъьккхай 2,5 миллион сома продукци. 750 совгIа бола вязальщицаш, швеяш ихы говзалаш йола болхлой шоай пхе шера задонеш кхоачашъяь ба.

ХIанз фабрика 87 издели сийлахь пхнсаберг тIалаташ я, хIаьта из хул предприяте ерригача продукцех 40 процент гаргга яр.

Фабрика художникаш хIанзлехьа а кходнек уйла еш ба. Кастта предприяте ассортиментах 60 процент изделеш керда яха лерхI. ЧIоагIъеш я керда моделаш, вIашагIтохаш я керда материалаш, уйла ю цар бесай а. Мел могар ду уж изделеш эцараштa тоай беш хилийтара.

СУРТА ТIА: «Вярпстасъ» модельераша 1981 шера кийчдаьча барзкъий образецаш.

А. ДИЛИСА сурт.
ТАСС фотохроника.

НОВГОРОДСКИ ОБЛАСТЬ. Тайп-тайпара формаш ёмкосташи йола термосаш — Маловишерски стекольни заводе арахеца халкъа айда нерттера товараш. ХIара шера предприяте дукха арахец уж изделеш. 1981 шера уж 12 процент дукхагIа арахеца лаьрхIад.

СУРТА ТIА: чаьрахьашта, чкъьрий лувцарашта, туристашта лелае атта йола термосаш хьахьокхаш ва завода технолог Н. Д. Есипова (аьттехьара аар) бригадир В. С. Густынова.

А. ОВЧИННИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪА ВОI, ЯЗДАРХО

М. МАМАКАЕВ ВАЬ 70 ШУ ДИЗАРГА

Мамакаев Мухьмада цIи нохчий советски литература историе чухь из литература хьахиннача хана денз белггала йоккха моттиг дIалоецаш я. Из литература хьадоладьрех цаI ше хиларах тарра, цунна тIалаьтта халонаш лайнай хадархочо, хIаьта цун толамаш а Мухьмада шерна дувзаденна хинна. Цудухьа цуя художественни дешо ньаьта хьахьокх нохчий халкъа исторе чухь хинна нерттера социальни хувцамаш.

Яздархочуй вахар атта хиннадац. Цун воркI шу дахьнача хина да-нана а денна висав из, итт шу кхаьчача хана ше Асланбековски детдоме дIавеннав. Цу хана хинна цатоамаш, бохамаш, цул тIехьагIа дикачa, къахьегача наха юкъе нийсвелча хинна дикахетараш, цар ше нийсача сийрдача новкъа ваккхарах лаьца тIехьагIа ше язьаьча «Наьнаца дахь къамаьл» яхача поэма тIа дувц поэта.

Школа чаккхьаьккхачул тIехьагIа Мамакаева хьинаре дакъа доаш Нохчашкахьа комсомольски балха юкъе.

1926 шера из Москве Малхбоалерча къахьегачхой Коммунистически университете (КУТВ) деша воккийт. 1927 шера КПСС мугIарашка воза из.

Университет чакхьаьккхачул тIехьагIа цIавеча Мамакаев партийни советски балха тIа хул. 1930 шера из хиннав Урус-Мартановски окружкома секретарь.

1931 шера «Грозненский рабочий» яхача газета редактора заместитель хул из. хIаьта 1931 — 1934, 1936 шерашка цо болх баьб ВКП(б) Нохчий обкоме: распредотдела заведующи, школьни Iилман отдела заведующи, секретарията член, бюро член волаш. Цу хана юкъе йоагIа цо областной прокуратурала болх баь ха а.

1934 — 1935 шерашка М. Мамакаев ВКП(б) ЦК лакхехьарча партийни болхлой курсашка дешаш хиннав. Цигара цIавеначул тIехьагIа из хул «Грозхимстрой» начальника заместитель. «Ленинан некъ» яхача газета редактор волаш а болх баьб цо.

Мамакаев Мухьмада литературни никъ дIаболабеннаб 1926 шера. Цу хана цун поэмаши стихаши кепаеч «Серло» яхача газета оагIонаш тIа. 30-гIа шераш доладелча — «Революция лоамароа», «На подъеме» яхача журналаш тIа, Москве арадувлаш хиннача Советски Союза халкъий поэтий сборникаш тIа.

ХIара саго ше-шиЙ вахара никъ лелабу, хIаьта цунга хьежна бу цун гIулакхий мах а. Саго ше дувлаш хилац шайна карагIдаьннар, из халкъо дувц, нагахь сина уж гIулакхаш халкъ бахьан доташ карегIдаьннадале.

М. Мамакаевна вахаре а литературе а карагIдийннача гIулакхашна торо хулийт боккъонна болча халкъа къонгех цаI цунах лархIа.

20 — 30-гIа шерашка язьаьча стихаши поэмийи шиЙ тайпара белгалонаш я. Цу шерашка нохчий къоначa поэзена шерра юкъе йоагIа революце, турпалала тема. Къоначa поэто дика кхетадеш хиннад эрсий советски поэзе идейни а художественни а лосташ, хьахулаш лаьтта къовсамаш. Цудухьа къахьегача халкъа литературана ашаш вар революци баьхьаь долаш къовсем лоаттабеча, социализм хьалъеча пийгара майрал, хьинар гойташ воле саг. Из кхетадеш хиннад Мухьмада. Кхыча тайпара из кхетаде йиш йолаш хиннавац къона, хIаьта язде волалуш хинна поэт, хIана аьлча цун дегчу бижар ше хьалххеваьча парте литературана хьалхабаьккха никъ хиннаб. 30-гIа шераш чаккхдоалаш язьаьча «Комиссар», «ЦIаьнца Iалашйина стогалла», «Орган тIехь састесна», «Пондар» яхача стихотворенеш хьахьокх даям паргIатонгахьа хинна халкъа уйлаш, из паргIато йоаккхаш шоай вахар дIаденнача халкъа викалашта карагIдаьннар.

Тхьаьнггалагlча шерашка социализм хьалъяра тIехьа лоаттабаьча къовсама мух бетталу Мамакаева поэзех. Цу хана язьаьча стихашка эггара хьалха къоначa поэта дог-уйла гучайоал, цун лирически турпал вахара кIоаргаленашка кхача гIерташ хилар гучадоал. Иштта юкъе боагIа цун кхоллама философски болам. Цо йоаххо ю керда вахар хьалдеш воалла нохчо эсалча кIезигача хIамах лоравара.

Цу тайпара чулоацам болаш арайоал поэта дукха стихаш («Мала чагIар, дагаде кайна», «Верд», «Цхьа чуьйнан бIогIам», «Шовдане», и. кх. дI.).

Тхьаьнггалагlча шерашка поэзе Мухьмада баьча балхаш чулоацам бизза хургбацар, нагахьа сина «Наьнаца дахь къамаьл» яхача цун поэма цIи ца аьккхача. Цу тIа яздархочо хьахьокх бала тIахьаьчача нохчий кIанта йоккхо ахь, из вахара сийрдача, шерача новкъа ваьккхача эрсий коммуниста-комиссара сурт-сибат. Иштта цхьан турпалга гIолла поэма тIа хьахьокх эрсий коммунисташа нохчий вахаре дахь хувцамаш.

ТIехь-тIехьагIа алсамйоалача кхоллама идейносто йиш хулийт поэтага В. И. Ленина цIи нохчий халкъа дегашка латташ хилар хьахьокха. Ленин вац аьнна хезача халкъана цхьана «Тийрк а делх, корзагIа дахьна», «дуне а делх». Бакъда дегаше «чIоагIдора: «Вайна ва», — яхаш, тхьамадана юхе вай а долаш».

Нохчий советски поэзи дегIайоалаяра наькъо голе тоха моттиг поэзткъе иттлагIа шераш чакхдаларгахьа кхаьчача нийслу. Цу хана цIаьнха хувцабала болалу поэзе идейно-эстетически боарам. Бакъда хьалха ше Iоаьхча традицех хьа а къаьста поэзи дегIаенай ахилга дац из. ДIаяхача хана Iоадаьчох найда эцаш, халкъ кердача кхетамгахьа лостадаь вахар гойташ дола художественни наькъаш лох поэзе. Цу тайпара поэзи хул, нагахьа сина цунна юкъе гIулакхах дика кхеташ воля говзанча веча.

Сага керда кхетам, вахаро дог ураоттаду саг ва 60 — 70-ча шерашка шиЙ кхолламе Мамакаев Мухьмада хьахьокхар. «Вай вахар а сов теза хургдар бIаргех бомаш дира тIадам бецаре». — йоах шийна а шиЙ халкъа а хьалхашка оттадаь декхараш дувц волча поэта.

ДIаяхача шерашна поэта керчу хьахул цхьаькка цхьа тема — ше хьалххийвача лаьттан тема. Цун поэзе из хьахул 20-гIа шераш чакхдоаллаш. Поэто хьахьокх лаьттанна бола наькъа безам, цар уйла.

Кхыча тайпара аьлча, поэтически никъ болалуш юкъедена философе лирика маIан кIоарглу, шерлу. Валарах лер йоацаш дIавалац саг. Из вахаш хул халкъа. Даймехка цо даьча гIулакхашца. Массай дар а хургдолаш да: безам а, бохам а, къонал а, иза а.

Мамакаев Мухьмад поэт хиларал совгIа прозе болх беш а хиннав. Эггара хьалхара цуи дувцарийи повестийи книжка арадаьннад 1958 шера. «Ша меттача баьннаб» яхаш да из. Цуина юкъе лахача дувцарийи повестийи [illegible] нерттера турпалаш ваI Дахьхен Къулбаседе болх беш бола нах ба.

1960 шера арадаьннад цун дувцарий, очеркий «Даймехка наьнкана» яха шоллагIа сборник.

М. Мамакаева язьаьй эпически произведенеш а. 1963 шера цо арадоакх «Революце мурд» яха роман. Цу тIа цо хьахьокх гIоргаьнна волча революционера, граждански тIема турпала Шерипов Асланбека сурт-сибат.

1967 шера М. Мамакаева язду «Зеьлмаха» яха роман. Цу тIа дувц цIи хеза волча, шиЙ вахар наьхачоа тара доацаш хиннача эбарзах Зеьлмахах. Яздархочо дика хьахьекхад Зеьлмахий сурт-сибат. Алхха эбарг хинна ца Iеш дезаха дина да, гаргарча наьха дина гаргара саг а волаш хьахьекхав авторо Зеьлмаха.

Мамакаев Мухьмад публицист, литературни критик, исторически Iилман балхий автор а хиннав.

Деррига а халкъа дус. Бакъда даьсса хабараш, мел хоза уж дале а, диццале дIадоал. Бокъонца волча яздархочо шиЙ художественни дош партина, халкъе дийи гIулакх де дIоттаду. Мухьмада кхоллам беррига а ба цу тайпара гIулакх деш. Цунна дела тешал за цун 60 шу даьнача хана цунна енна Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

Х. ТУРКАЕВ,
филологически Iилмай кандидат.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

Эггара дезагIа — наьха баркал

Итт класс чакхьаьккхачул тIехьагIа болх кержаш лелаьзар Ибрагимов Лом-Iаьла. ЗIамига ворча хана денз цунна дукхабезар тика чура болх. ЦIагIа Iомаяьнар из къахьега. Цудухьа школа ньккха йоаллаше а тика чу грузчикалла болх бе эттар. ШиЙ декхар лерттIа кхоачашдеш, балха тIера волаш хиларца кастта белгалваьлар. Дукхьал шиЙ болх баь ца Iеш, продавеций балха духтIа вала гIертар. Йоккха опыт йолча балхахоша дика продавец цунах хургволга а хоаш, цу балхах кхетавора из, хьехар цу балха къайленаш. Эхь - эздел долаш, къахьегама тIакхуваш хиларах къаьстта наьха безам, тешал белар цунах. Цудухьа даре болх бе хьожавир Лом-Iаьла. Нахаца Iинмерза волаш, царна эшаш дола товараш шиЙ ларене хулийташ, эдархой хьашташ, декхараш дизза кхоачашдеш дIаволавелар Лом-Iаьла. Цудухьа универсаме хьачу а воалаваь продавец вир цунах, хIаьта хIана «Дулх-чкъаьра» яхача отделе воккхагIа вола продавец волаш къахьегаш ва из. Балхо, таханарча вахаро дIадехар дика кхетадеш, из гIулакх лерттIа кхоачашде шиЙ образования ца тоъалта а хоаш, укх шера Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета экономически факультете деша эттав Лом-Iаьла. Универсама, торга, Ленински района общественни вахаре шерра дакъа лоац Ибрагимова. Из ва Ленински райсовета депутат, торгерча халкъа тIахьожама поста председатель, дружинник, новкъостий суда доакъашхо, тика партгрупорг. Дукха да цунна тийнна тайп - тайпара совгIаташ, из ва коммунистически къахьегама ударник.

19-ча ноябре тико кхоачашьяьй пятилетка план. Цу юкъе дикна къахьегама дакъе да Ибрагимов Лом-Iаьлий, универсама цхьан отделе воккхагIа волча продавеца, коммуниста, областной партийни конференце делегата.

Бек АВАДИЕВ.

ВЕТЕРАНИЙ УНАХЦIЕНО ЛОРАЕРАШ

Даймехка тIема кхьалкдашта лаьохIа йолча Нохч-ГIалгIай госпитале дарба де ух ерригача республикера тIема ветеранаш. Тахьа пхийтта шу да цо хиннача тIемахошта дарба ду. Йоккха интернациональни коллектив я укхаза болх беш — 200 совгIа саг.

Дукха хо йоацаш коллективо шиЙ юбилей — 35 шу дизар белгалдаьккхо. Хьалха, госпиталь вIашагIйоллалехьа, укхаза № 6072 йола эвакогоспиталь хиннай. Госпиталь вIашагIъеллача гIоне укхаза къахьегаш хьабоагIа коллективера цхьабола нах. 1943 шера май бетта госпитале балха ера неврологически отделене йоккхагIа йола медицински йиша Саравяни Мария Нерсесовна. ХIаьтта грозненски медучилище йиста а льккха. Къона йоI яр из укхаза балха йоагIаш. Дукха шераш дIаихад цу хане дена, вахара а балха а йоккха опыт Iайнай цун. Дукха общественни балхаш ду къахьегама ветерана Мария Нерсесовнас. Из хьехамчиЙ совета председатела заместитель, машара совета председатель. «Госпитала балхахо» яхача пенгазета редактор, новкъостий суда председатель а. Цун цIа дIаяхьаьй госпитала сийлен книжка тIа. Хьинаре баьболх а общественни гIулакхаш а белгалдоахаш дукха совгIаташ тийнна цунна, царна юкъе оха медаль а йолаш.

Госпиталь хьайийллача хьалхарча хане денз укхаза иштта къахьегаш ба операционни йоккхагIа йола йиша К. М. Гулкова. Берий-ортопедически отделене йоккхагIа йола йиша А. Н. Матвеева, хор-фтизиатр К. А. Арзуманян.

Наха вовзаш, геттара дика лор ва Перестенко Максим Иванович. Республика заслуженни лоро шиЙ йоккха опыт дIа а луш, ше мо дика лораш хьалхабьоб. Царех ва Уьев Геннадий Абрамович, Рогальская Ольга Борисовна. БIаьш нах ба цар вогаш тIа юха ураоттабаь, дунен хозне бIаргадийта. 35 шера госпитале 12 эзар гаргга операци яьй. Царех дукхагIъяраш толамца чакхъяьннай.

Госпитала берий - ортопедически отделени хьалхарча опыта республика школа а хинна дIаяттай.

Дукха дIайха дешаш, баркал хьаьд нош бераьбьнча лорашта укхаза дарба деш хиннача эзараш болча наха. Масала, укхаза дарба деш хиннача нов. Степанов а отзывай книжка тIа язду: «ЧIоагIа безаме тхога хьожаш, нахаддаш тха йоаххо еш тхона дика дарба даьча лорашта дег тIара баркал оал аз».

Укхаза дарба а хинна дIабихкна наха баркал нох неврологически отделене заведующа М. С. Ивановайна, цу отделене лораштa-невропатологашта Т. И. Лебедевайна, Р. З. Муталибовайна. Кхо шу мала дьяннадац Р. З. Муталибовас Орджоникидзевски институт чакхъьккха, бакъда, дика лор хилярах тарра наха евзаш, коллективе сий деш я из. Раиса Звинидниковас нахаддаш лакхьо шиЙ профессиональни говзал. ХIанз ординатуре Москве деша яха кийчлуш я из.

— ДаьлагIа шу да аз неврологически отделене медйиша а йолаш болх бу, — йоах Голтакова Маккас. Цу хана тха отделене заведующи а йолаш балха ера М. С. Иванова. Керда заведующица гIоне балха стиль хувцаелар, дарба дара керда методаш юкъейоалайяр. Тхо Iомаденнад чоалхане а хала а долча тайп-тайпарча лазарашта дарба деча кислородах пайда ийбе.

Цхьаьттаълагlча пятилетке неврологически отделене лораша кхы а керда методаш балха юкъейоалае лерхI. Иштта дага ба маьхий терапех, гипнозах, аутогенни тренировках пайда эца. Укх отделене болх беча 23 сагах 10 саг коммунистически къахьегама ударник ва. ХIана къахьег цар «Коммунистически къахьегама коллективa» яха сийлен цIи яькха гIерташ.

Юбилей саьеча дийнахьа дага а беха цIераш махкo госпиталa ветераний, укхаза дукха а хьаьнела а къахьийгача наьха. ДIайхача дешашна вайнар госпиталь вIашагIъелла цхя эггара хьалха хинна начальник Ф. Я. Александровски. Цун цIера ца дукха дувзаденна да госпитала вахар.

Юбилярашa госпитала 35 шу даларца даькъаю а бувцаш, дег тIара лор цар кхы а толамаш дахар, упа хошта дарба дела кхы а дукагIа цар аьттув балар.

Т. КУВАТОВА.

КЕРДА ФИЛЬМ

Укх деношка города а республика а экранаш тIа арадоал «Россе кIай лоа» яха керда фильм.

1927 шу. Вуэнос-Айрес. Шин бетта совгIа укхаза дIахьош яр шахматех дунен хьалхара моттиг якхара чемпионат. Цу яхье дакъа лоацаш ва дунен чемпион Касабланка Хосе Раули, Алехин Александри. Цига котало, якхара хиннача бинкете къамаьл деш Алехина дийцад Даьхенцарча безамах лаьца. Цо дийцар юхамаччахьа а даикха. из Советски Россеца цабезам болаш ва аьнна кIайча эмигрантски газета тIа доацар яздаьд. Цу аьладита кIалхарвала а цв могаш, шийна дукхабезаш болча Даймехка цIа ца верзаш цига висав Алехин.

«Эрсий эмигрант» яха книжа шин дош из веина дIевалъалце, дизвача ткъаь пхиъ шера цуйцара ца къасташ хиннад. «Россе кIай лоа» яхача фильмо вайна дувц цу хиларча цун вахара трагически кхелах лаьца.

Экрана тIа Алехина сурт сибат кхелла Москверча Ермоловай цIерагIча театра артиста Михайлов Александра. Цун хьалхарча сесага роль ловзаю цIи хеза йовзаш йолча актрисас Гундарева Натальяс. Алехина шоллагIча сесага сурт кхеллад польски артисткас — Миколоеве Кристинас. Музыка язьаьй композитора А. Флярковски, фильма режиссер — Вышинский Юрий.

Г. ПИЩАЛОВА,
кинопроката йоккхагIа йола редактор.

ИЗ ЦА ХИЛА ТАРЛОРА

20-гIа бIаьшере — автомобила бIаьшере.

Цунна дола тешал да уж хадданза ебаш хилар. Уж ебар, шекo йоацаш, дика гIулахх да, цхьабакъда, цхьайола оагIош аьрдагIа а я цун — транспортана дувзадения наькъашка хула хатараш бахьан долаш дукха нах боабеши лозабеши хилар.

Автомобилаш дукхагIа хулаш хиларах наькъашка гIолла а дукхагIа лел уж. Цудукъа наькъагIа лелара Правилаш йизза кхоачашъеса цар водителаша, наькъта а наькъашка гIолла гIаш лелача наха, хIана аьлча дисциплина кIезигагIа яраш уж ба.

ГIашлошта кхерам ца хилийтар духьа лаьтта кIал гIолла дехьа-сехьа бувла наькъаш дехк царна, перекресткашка светофораш уттаю, дехьабувла моттигаш белгалъю, мичa гIолла дехьавала веза гойташ йола табличкаш хьаллотта.

Тlикха гIашлоша фу ду? НаькъагIа лелача хинна хувцамаш мишта теркалду цар? Царех дукхагIа бараша наькъаш белгалдоахаш оттаь средстваш шоаш доастамбаяь оттайнча сапа хет. Цудухьа тамаш а яц, наькъашка хулаш доле хатараш 45 процент цар бехкагIа хулаш а царна зуламаш деш а хилар.

Укх шера 9 бетта республика наькъашка 52 гIашло вийнав, 122 гIашлочоа зовваш яьй наькъа дисциплина цар теркал ца яр бахьан долаш.

№ 6 йолча домоуправлене балха йолча Л. Н. Аллувенкос, светофоро цIе сердал гойттане а, наькъал дехьаяла лаьрхIад. Дага а доацаш наькъа тIа нийсъеннача легковой автомобило оагIув теха из чIоагIа лозаяьй.

Наькъал дехьа ца лийлхача сатохадиннадац Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхоза болхлочуна Ш. М. Аизоровнен Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза хьехочунна Н. И. Адаевнен. Уж шек хиннабац кхьметтел гаргга кхьача йоагIаш автомобиль яр аьнна а. Наькъа тIа хIаман эосан доацаш хилар шинкена а юхамаччахьа даьннад — шакке а легковой автомашин тIа а кхийтта, чIоагIа лозаваь а волаш, больнице вихьаь.

Цу тайпара хатараш ца хилийта йиш я вайх хIаране, нагахьа сина наькъа дисциплина цIенхашта Iомайой а Iомаяра совгIа, йизза хоачаьйой а.

НГIАССР МВД ГАИ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 декабрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуьйранара гимнастика.
9.05 — «Къонабарий кхадлийт».
9.40 — «Иркутски истори». Телевизионни художественни фильма 1 сери.
10.50 — Молдавски ССР Гостелерадио керда концерт.
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Хьо хьалхьегий — хьа дахьалле». Документальни фильмий программа: «Кузбасстера директор», «Тха болх», «Къинна эша буьварь».
15.35 — «Искра» яхача газета хьалхара номер араяьнна 80 шу дизарга. «Сийсах але баргба».
16.20 — «Оаз цхьана тарр». Кагирской программа. Алма-Атера передача.
17.10 — «Къахьегама сийлен байракх делараш». Кlор боаккхача Гуьковски объединение шахтай хьалхаттача коллективах лаьца (Ростовски область).
17.25 — «Орленок» яхача телестуде концертни зал.
18.15 — «Саги законаи».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Адажио». Фильм-концерт.
19.05 — «Iилмай вахар». Украински ССР Iилмай Академи. Передаче дакъа лоаца КПСС ЦК член, СССР-а Лакхехьарча Совета депутат, Социалистически Къахьегама шозза турпал, Ленински а Пачхьалкхен а премий лауреат, УССР Iилмай Академе президент Б. Е. Патон.
19.30 — «Иркутски истори». Телевизионни художественни фильма 2 сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Документальни экран». Дlахьор поэт Р. Рождественский.
22.40 — «Тахан дунен тIа» информационни программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Шахматни школа».
8.35; 9.40 — Зоологи. 7 класс.
9.00 — Сервантес. «Дон-Кихот».
9.30; 11.30 — «Камчатке тlай». Iилман-популярни фильм.
10.05 — Французий мотт.
10.35; 11.40 — Истори. 5 класс.
11.05 — ПТУ дешархошта. Н. Г. Чернышевский. «Что делать?».
12.10 — Студентошта-заочникашта. Начертательни геометри. 2 курс.
13.25 — Политическая экономия.
14.15 — Подготовительни отделене дешархошта. Математика.
14.45 — Профессе харжар.
15.15 — А. П. Чехов. «Чайка».
18.30 — «Литературни вlашагIкхетараш» (нохчий мотт.).
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIала».
19.20 — «Мишта дах шо, новкъостий?»
20.20 — «Бийса дахьахь хийла шун, бераш!»
20.30 — Фильм-концерт.
20.50 — Шуман. Концерт.
21.25 — «Охьхьдаран бIешаш тIа». Телевизионни документальни фильм.
21.40 — «Алые паруса». Художественни фильм.

24 декабрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — Iуьйранара гимнастика.
9.05 — «Кхо банан». Мульт-фильм.
9.20 — «Иркутски истори». Телевизионни художественни фильма. 2 сери.
10.30 — СССР халкъа артиста Б. Штоколова. Андреева цIерагIча эрсий халкъа оркестрен концерт.
11.20; 14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Саг лаьттан тIа». Кинопрограмма.
15.20 — «Эрсий къамаьл».
15.50 — «Мишта, фу хьеса ПТУ».
16.20 — «ГОЭЛРО ленински план».
16.50 — «Мичад шо, турпалхой?»
17.20 — Г. Веревка цIерагIча Пачхьалкхен заслуженни академически халкъа хора концерт.
18.05 — «Котало». Передача дlахьу Советски Союза Турпалхочо яздархочо Карпова.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Илли еш СССР-а халкъа артиста Гуляев.
19.15 — КПСС XXVI съезда наькъаолакам. Литовски ССР телевидене программа. Литве КП ЦК-а хьалхарча секретара А. Бооса къамаьл. «Лакхален тIехьа лакхьале и». Документальни фильм. Искусства мастерий концерт.
21.00 — БоккхагIчарна лакрIа контрольни. ШоллагIа цикл. 7 передача.
22.05 — «Тахан дунен тIа».
22.20 — «Музыкальни вахар». Телевизионни журнал.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Шоана, дайн новкъостий!».
8.35; 9.35 — Обществоведени. 10 класс.
9.05 — Даниэль Дефон цун книжка «Робинзон Крузо».
10.05 — Немций мотт.
10.35; 11.35 — Истори. 8 класс. США хинна граждански тIом.
11.05 — «Салтан паччахьах бола фьолгъ» яха Римский-Корсаковн опера.
12.00 — Iилман-популярни фильм.
12.10 — Юкъара хими. 1 курс.
14.15 — Подготовительни отделене дешархошта. Физика.
14.45 — Учебника оагIонаш. Къулбехьен Америка. Амазони.
15.15 — «Искра» газета хьалхара номер араяьнна 60 шу кхачарга. «Сийгах летадургба аз».
16.00 — «Тхо хоара бераш».
18.30 — «Анатолий Карпов». Документальни фильм.
18.50 — Партийни конференце делегат. Сандиев Б. (нохчий мотт.).
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIала».
19.20 — Ленински гlаларе салтий. Кинобераша.
19.30 — «Бийса дахьахь хийла шун, бераш!»
20.00 — «Могашал» (нохчий мотт.).
20.30 — «Телезрителе хет, критике ю, хьалам бу...»
21.00 — Мендельсон «Шотландски симфони».
21.40 — «Цхьа дезна хьаьга...» Телевизионни художественни фильм.

ДОСААФ-а лотерея 2-гIа тираж

Укх шера 27 декабре городе Витебске хургья 1980 шерарча СССР ДОСААФ лотерея шоллагIа тираж.

Цу лотерея билеташ ийцарашка кхажагIа кхоачаргъл «Волга» ГАЗ-24, «Москвич» 412 ИЭ, «Запорожец» 968А яха 640 автомобиль, «Днепр» МТ-10-36, «Урал-3» М-67-36, «Иж-Юпитер-3-01» яха 1760 мотоцикл, туристически снаряжене тайп-тайпара предмет, 22080 магнитофон, электрофон, радиоприемники, кхыдола ахчани хIамайн кхажамаш.

Тираж йолча хана ловзаергъя 35000 автомобили 200000 мотоцикли.

ДОСААФ лотереях хьабаьнна пайда дешара заведенеш, спортивни сооруженеш хьалъярга, Общества дешара а спортивни а организацей материально-технически база шеръярга, оборонно - массови болхи спорта технически военно-прикладной тайпаш дIахо дегIадоаладарга дIабохийтаргба.

Билеташ дохкаш да ДОСААФ организацешка.

Аьттув балба шун!

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Электросетей Грозненски предприяте дIахойт паччахьалкхени частни сектора беррига абоненташа электроэнергегIа дIателача ахчан расчеташка 1980 шера 25 декабрь хьетIакхачалехьа хьажа а тIадиса декхар дIатахха а дезилга.

1980 шера 25 декабрал тIехьагIа абонентий лотцъам хьаэцаргбац.

РАДИО

[illegible]

Хоттам

Тахан республика гIоллей Грознек хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк доаллаш, малхбоалехьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 2—7, Грозне 4—6 градус йовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, ша бийла а йолаш, малхбоалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана —4 +1, дийнахьа +1 +6 градус йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностен транспортен — 9-24-01; юрта бовхама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувла шинарен, ереи, шоаттеи деношка

СФ00396. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 6113.